

DE KORHAAN

VOGELWERKGROEP HET GOOI EN OMSTREKEN

DE KORHAAN

verenigingsorgaan van de vogelwerkgroep het gooi e.o

- Redactie : Henk Hardon
Maarten Klomps
Andries Stoker
- Redactie adres : Gabriëlgarde 42, 1241 AM Kortenhoef, 035-62478
- Illustraties : Fred van Klaveren blz. 43,53. Willie Leurs blz. 49,58.
- Typewerk : Marianne Harder
Joke Hardon
Inge Karsemeyer
- Verzending : Bep Dwars-van Achterberg, Prinsenstraat 15, Hilversum
tel.035-233973

Het overnemen van artikelen is uitsluitend toegestaan na overleg met de redactie.

De redactie behoudt zich het recht voor artikelen voor plaatsing te weigeren.

De auteurs zijn zelf verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikelen.

INLEVEREN COPY : UITERLIJK 25 MEI

INHOUDSOPGAVE

- 29 : Van de redactie
- 30-31 : Programma
- 31 : Bestuursmededelingen
- 32-33 : Verslag algemene ledenvergadering
- 34-35 : Inventarisatie landschapselementen
- 36-37 : Broedvogel-monitoringproject start in 1984
- 37 : Mededelingen van de subgroep Avifauna
- 38 : Avifauna van het Gooi div. oproepen
- 39-46 : Globale broedvogelinventarisatie van het oostelijk deel van de polders binnendijk te veen en zuidpolder te veen bij Eemnes in 1983
- 46 : Excursie naar de Arkemheensepolder op 5 februari 1984
- 47-50 : Broedvogelinventarisatie(1974) "wilgenreseervaat" in Zuidelijk-Flevoland
- 50-54 : De midwintercensus van roofvogels in 1983
- 55-56 : Ontvangen literatuur
- 56-58 : Veldwaarnemingen

VAN DE REDAKTIE

De vogelobservatiehut in het Laarderwasmeer is 4 april j.l. officieel geopend. De V.W.G., met name Jelle Harder, heeft voor de totstandkoming van deze hut een aanzienlijke „steen" bijgedragen. Al zullen we zeker de inzet van de overige V.W.G. leden en de diverse sponsers niet mogen vergeten. We kunnen iedere V.W.G'er aanraden eens met een excursie mee te gaan om hier de vogels van zeer dichtbij te aanschouwen.

Nu Vogelbescherming 1984 tot weidevogeljaar heeft uitgeroepen, komen overal in het land akties opgang. Binnen onze V.W.G. zoeken wij nog mensen die op het gebied van de weidevogel bescherming (voorlichting, nazorg e.d.) aktief willen worden.

Onlangs zijn in Loenen bij een pas ingezaaid perceel van een sportcomplex de Heul een groot aantal Knobbelzwanen afgeschoten onder auspiciën van direktie Faunabeheer. Het is onbegrijpelijk dat Faunabeheer in dergelijke gevallen van vermeende „overlast" nog immer direkt tot afschot overgaat. Het wordt hoog tijd dat omtrent de eventuele schade die door groepen Knobbelzwanen wordt veroorzaakt een gedegen onderzoek wordt uitgevoerd, dit is tot op heden nooit gebeurd.

Onlangs zijn 2 nieuwe uitgaven van de V.W.G. verschenen. Een verslag van de vorig jaar gehouden broedvogelinventarisatie in de bebouwde kom van Blaricum en een verslag „Over het voedsel van overwinterende Ransuilen in het Gooi" In dit verslag zijn de resultaten vermeld van de braakballen pluisavond gehouden in januari 1983. Voor iedereen die aan bovengenoemde activiteiten heeft deelgenomen ligt een exemplaar in onze bibliotheek in de Godelinde-school of is verkrijgbaar op de ledenavonden.

Voor de samenstelling van de Avifauna van het Gooi wil de werkgroep tellingen meer inzicht krijgen in het voorkomen van de GRote Gele Kwikstaart en de Gele Kwikstaart (slaapplaatsen e.d.) in 't Gooi e.o. . Mocht u waarnemingen van deze soorten hebben, wilt uw deze dan doorgeven aan Hans van Oosterhout, Meentweg 49 1406 KD Bussum, 02159-31360.

Helaas gebeurt het af en toe dat er Korhanen verschijnen waarin blanco pagina's voorkomen. Mocht dit in uw Korhaan voorkomen, dan is een telefoontje naar Bep Dwars-van Achterberg (035-233973) voldoende om alsnog bedrukte pagina's te krijgen.

Heeft u de Kontributie 1984 al betaald??

PROGRAMMA

- Maandag 23 april Op deze 2de paasdag een heerlijke fietstocht door de Eempolders, waar we vele weide vogels kunnen waarnemen. De excursie leiders zullen zijn Adrie Vermeule en Peter Dieperink.
Verzamelen voor het gemeentehuis van Eemnes om 7.00 uur.
- 28 of 29 april Zaterdag of zondag worden Eemnes en Laren geïnventariseerd wilt u mee dan kunt u zich opgeven bij Jelle Harder tel. 035-852842 of bij Adrie Vermeule tel. 035-857492
- Donderdag 3 mei NB : LET OP DE DATUM!
De heer Jac. van de Neut uit Den Haag is bereid gevonden ons deze avond het een en ander te vertellen en laten zien over de Biesbosch. Aan de hand van dia's zal deze medewerker van het Staatsbosbeheer ingaan op de vele veranderingen die erin dit landschap zijn opgetreden en de gevolgen ervan. Hoe wordt er in het griend gewerkt, welke beheersproblemen zijn er t.a.v. de recreatie, jacht en de landbouw?
Als een rode draad hier doorheen komen de broedvogels en de trekvogels aan de orde.
Deze avond wordt gehouden in de Goede Herderkerk, Simon-Stevinweg 146 te Hilversum. De aanvang is om 20.00 uur.
- Zondag 6 mei Ochtendexcursie naar Oppad-Kromme Rade.
Vertrek vanaf het Oppad om 6.00 uur.
Hoe komt u bij het Oppad, komende van de Vreelandse-weg gaan we over de brug van het Hilversumse kanaal, richting 's Graveland, over de brug direkt linksaf u komt dan op de Emmaweg. Hier begint het Oppad en de start van de excursie. Laarzen en evt. regenkleding meenemen.
De excursie zal onderleiding staan van Rick v.d. Akker, Inge Karsemeyer en Adrie Vermeule.
- Dinsdag 8 mei Laatste werk.kontakt avond.
Ook deze avond verwachten wij u weer in de Godelinde-scholingengemeenschap te Naarden om 20.00 uur.
- Zaterdag 26 mei Fietstocht.
We starten bij van Meurs golfkartonfabriek Franse kampweg 10 te Bussum, om 6.30 uur.
De fietstocht zal gaan langs de Hilversumse meent, Horne-Kuier polder naar Spiegelpolder, Ankeveen Stichtse kade en weer naar het beginpunt. Het geheel staat onder leiding van Adrie Vermeule, we zijn om ongeveer 11 uur weer terug.
- Vrijdagavond 1 juni Avondexcursie langs de Gooimeerkust. o.l.v. Rob v.Maanen.
Vertrek 19.30 uur voor de uitspanning Oud-Valkeveen, te Naarden.
Avondzang van vogels en het roepen van jonge Ransuilen zal het doel van deze excursie zijn.
- 19 of 20 mei Inventarisatie van Eemnes en Laren, wilt u mee neem dan kontakt op met Jelle Harder of Adrie Vermeule.

26-27-28 oktober Weekend Vlieland. Wilt u deelnemen aan dit weekend dan dient u zich eerst telefonisch op te geven bij Joke Hardon tel. 02154-18804. De beraamde kosten f70.- kunt u over maken op het giro nr. 2529179 t.n.v. penningmeester V.W.G. Opgave en betaling dient uiterlijk plaats te vinden voor 1 oktober.

BESTUURSMEEDEDELINGEN

- Aan de Dienst der Domeinen deden we het verzoek om het beheer van het surfstrandje bij Oud-Valkenveen, dat nu in handen is van de gemeente Naarden, over te dragen aan Staatsbosbeheer. Aan dit verzoek is helaas niet voldaan omdat het strandje de bestemming ligstrand heeft. Misschien dat hier verandering in komt als het bestemmingsplan Gooi- en IJmeer in werking treedt.
- Mede namens de vereniging Vrienden van Eemland adviseerden we Gedeputeerde Staten om voor de Oostermeent de relatienota toe te passen, zodat dit waardevolle weidevogelgebied de status van reservaat krijgt en weidevogelvriendelijk beheerd kan worden. Er broeden o.a. nog Kemphanen (de laatste uit ons werkgebied!), Zomertalingen en Gele Kwikstaarten. Hetzelfde deden we voor het gebied de Egelshoek, ook een waardevol weidegebied ter zuidwesten van vliegveld Hilversum.
- De landbouwhogeschool Wageningen is een onderzoek gestart naar de broedvogelbevolking van stedelijke en randstedelijke gebieden. Zo hoopt men te weten te komen in wat voor typen aanplant de grootste vogelrijkdom voorkomt. We stellen hen inventarisaties die hiervoor bruikbaar zijn ter beschikking.
- Staatsbosbeheer laat dit jaar een beheersplan voor het Eemmeer maken, zodat de grote natuurlijke waarden aldaar in de toekomst beter beschermd zullen worden. Het plan zal ook de bekende slikterreintjes bij de Stichtse Brug omvatten.

Nieuwe leden : I.K.Nijhof Ruthardlaan 32, 1406 RT Bussum
J. Stalenhoef, Dotterbloemlaan 49, 3742 ED Baarn
O.Langendorff, Bever 12, 1273 HB Huizen, 02152-51393
W.Langendorff, huisgenootlid
J.V.Leeuwen, huisgenootlid C.Westeneng
J.Weydjens, huisgenootlid van W.Weydjens
Mw. v.d.Veer, huisgenootlid van F.v.d.Veer

Mutatie : C.J.v.d.Es, Bussum moet zijn R.v.d.Es

Adreswijziging : R.Leurs, Middelgronden 100, Huizen
F.Sikking, Kornwerd 70, 1274 AM Huizen
Prof.Dr. F.Bianchi, Amersfoortseweg 84, 1411 HE Naarden
J.Wilschut, Lommeroord 27 3743 BZ Baarn 02154-21793

Opgezegd : D.v.d. Beek, Hilversum
M.Albrecht, Laren

Verslag Algemene Ledenvergadering, 22 maart 1984
Goede Herderkerk, Hilversum
Aanwezig: 49 leden

1. Opening; ingekomen stukken:

Henk Hardon opent de vergadering en heet iedereen welkom.
Bericht van verhindering is ontvangen van Rie de Wijs, Fred van Klaveren en Ger Blok. Door de afwezigheid van Ger is het programma na de pauze gewijzigd. Henk wijst er op dat in de balans per 31 december 1983 een foutje geslopen is: voor de excursie Vlieland is al een bedrag van f1.345,-- vooruit ontvangen i.p.v. f1.140,--. Het eindcijfer klopt wel.
Er zijn geen ingekomen stukken.

2. Vaststelling van het verslag van de algemene ledenvergadering van 24 maart 1983.

Het verslag wordt ongewijzigd goedgekeurd.

3. Goedkeuring van de jaarverslagen:

Deze worden goedgekeurd met de volgende opmerkingen:

- a Secretaris: Jelle Harder vraagt wat de herwaardering Vrije Vogelreservaten van Vogelbescherming inhoudt. Han de Soete legt uit dat we deze reservaatjes (in het Gooi ongeveer 10) afgaan en de waarde ervan voor vogels bepalen. Eventueel kan er dan een nieuwe beheersovereenkomst met Vogelbescherming gesloten worden.
Erik Lam wijst erop dat bij punt j) moet staan N.J.N. afd. Laren-Blaricum en bij punt k) N.J.N. afd. Hilversum.
- b Subgroep Avifauna: Bij de opgesomde broedvogelinventarisaties op blz. 9 moeten de volgende namen worden gewijzigd: Oud-Bussum: Pluister en v. Woersem i.p.v. Pluister en Jonkers; Eemnes-weidegebied: R. Willemstein i.p.v. J. Harder. Bovendien is ook de gemeente Huizen geïnventariseerd door J. Harder.
- c Subgroep Nestkasten: Erik Lam meent dat de ACJN (afd. Bussum) is opgeheven en de controleurs van Bikbergen dus geen lid hiervan kunnen zijn.
Zeker is dit niet.
- d Subgroep Excursie en e Subgroep Vogelcursus: geen opmerkingen
- f Subgroep Eempolders: Jelle Harder vraagt namens Lenie Reddingius of de VWG niet meer aan weidevogelbescherming kan doen. Rob Kole antwoordt dat het bestuur hier wel aan werkt maar dat we één persoon zoeken die dit op zich wil nemen (Liefhebbers??) Dick Jonkers heeft de suggestie om onder de boeren affiches met ons stempel erop te verspreiden.
- g Subgroep Korhaan: Jaap Mekel vraagt waarom de toegezonden N.J.N. blaadjes niet altijd bij de rubriek Literatuur vermeld staan. Henk adviseert om alle blaadjes naar Rob Molenbeek te sturen en zal het aan Lenie vragen.
- h Subgroep Propaganda: Dick Jonkers constateert dat er geen ledengroei meer is en wijdt dit aan de gemaakte propaganda die volgens hem te summier is. De VWG zou op meer plaatsen met stands en met meer mensen moeten staan. Han de Soete merkt op dat i.h.a. de stand weinig nieuwe leden opleveren, behalve bij Singer. Volgens Emmy Disselkoen levert de vogelcursus ook al weinig nieuwe leden op.
Concluderend zullen we ons in de volgende jaren beduidend meer met actieve propaganda moeten bezighouden, Han zal daarom binnenkort met een degelijk plan komen.

i Subgroep Vogel- en Natuurbeschermingswacht Zuidelijk Felvoland:

De heer van der Zwaan vraagt of er in deze polder niet meer contact met de agrarische bevolking te krijgen is in het kader van de weidevogelbescherming. Deze subgroep doet ook mee aan de discussie die binnen het bestuur is gestart omtrent dit onderwerp.

Dick Jonkers vindt het kwalijk dat er weer geen vertegenwoordiger van deze subgroep aanwezig is en dringt er op aan hier volgend jaar wel voor te zorgen.

Henk bedankt vervolgens iedereen van de verschillende subgroepen voor zijn of haar inzet.

4. Bespreking van het financieel beleid :

a Verslag van de kascommissie: de kascommissie heeft de inkomsten en uitgaven accoord bevonden.

b Vaststelling van de rekening over 1983:

De heer van der Zwaan lijkt het onverstandig om meer aan propaganda uit te gaan geven bij een nadelig saldo van fl. 534,-- en stelt daarom voor om de contributie te verhogen. Henk licht toe dat we dit bedrag in de vorm van een subsidie van de gemeente Hilversum krijgen zodat contributieverhoging niet nodig is. Rob Moolenbeek merkt op dat de heer van der Zwaan natuurlijk altijd z'n eigen bijdrage vrijwillig kan verhogen!

c Vaststelling van de begroting over 1984: Hierover en over de balans geen opmerkingen.

d Décharge van de penningmeesteresse

e Benoeming kas commissie: Henk bedankt Rick van den Akker en Jacques Meijer voor het controleren van de boeken. De nieuwe kascommissie bestaat uit Jacques Meijer en J. Grootes.

5. Bestuursverkiezing:

Er zijn geen tegenkandidaten voorgedragen en het bestuur blijft dus ongewijzigd

6. Rondvraag:

Dick raadt iedereen aan speciaal op Kruisbekken te letten, er zijn namelijk al een aantal broedgevallen vastgesteld, o.a. bij de Lage Vuursche.

Jessy van Leyden vraagt wanneer het heideveldverslag klaar is. Rob Moolenbeek kan hierop moeilijk een datum noemen, wel voor het eind van dit jaar. De opzet is wat kleiner: alleen de 3 grote heidevelden. Dick begrijpt niet waarom het zo lang duurt en wijst er op dat de gegevens ondertussen verouderd zijn en voor het beheer daarom minder bruikbaar worden.

Jelle heeft nog wat mensen nodig die bij de inventarisaties van Laren en Eemnes willen helpen.

Mevrouw Pesch heeft een aantal vragen over nestkasten. Henk raadt haar aan eens mee te gaan met een controleur.

Erik vraagt naar het braakballenverslag. Dit komt zeer spoedig uit.

7. Sluiting

P. Dieperink

INVENTARISATIE LANDSCHAPSELEMENTEN

Erik Lam

Het werkgebied van onze vogelwerkgroep staat niet bepaald bekend om z'n landschapselementen, zoals b.v. Drenthe of Twenthe met hun houtwallen etc. Deze, veelal kleine, landschapselementen zijn hier echter wel degelijk aanwezig. Helaas kan geconstateerd worden dat de onderhoudstoestand miserabel is. In diverse tijdschriften is aandacht besteed aan het nut van die landschapselementen. Soms is het onderhoud daarna weer ter hand genomen, b.v. door vrijwilligersgroepen. In ons werkgebied is echter nooit de balans opgemaakt wat betreft de natuurhistorische waarden die onze kleine landschapselementen vertegenwoordigen. Ik vind dat het de hoogste tijd wordt om dat eens te doen. In principe is het namelijk heel eenvoudig. Veel mensen die inventariseren, inventariseren daarbij direct kleine landschapselementen. Deze informatie komt echter niet naar buiten omdat dat in 't geheel verdwijnt. Om dit in de toekomst te voorkomen heb ik 10 hoofdtypes onderscheiden, elk met 7 subtypes. Deze zijn zo gekozen dat de resultaten met andere onderzoeken vergeleken kunnen worden. Bij het inventariseren moet dus het hoofdtype en het subtype vermeld worden. Vergeet ook vooral niet om de totale lengte of oppervlakte te vermelden! (Dit kan geschat worden)

Omschrijving van de 7 subtypes

De meeste landschapselementen staan aan een intensief tot extensief menselijk beheer bloot. Meestal houdt dit afhakken of afzetten van takken of stammen in. De meeste vogelsoorten zijn bij bepaalde vogelgemeenschappen in te delen, zo zijn er struweelsoorten maar ook soorten die in een open structuur voorkomen. De structuur (van de vegetatie) hangt o.a. af van de leeftijd van de uitlopers, of het gewas, in het landschapselement. Daarom is die leeftijd een heel belangrijk gegeven. Hieraan worden de subtypes onderscheiden. Overstaanders zijn hoogopgaande bomen die niet of sinds lange tijd niet afgehaakt zijn. Zij vertegenwoordigen dus een ander structurelement. Het gaat bij deze verdeling dus niet om de ouderdom van de stobbe of de knotboom maar om de uitlopers daarvan.

- Subtype A - 1 tot 2 jarige uitlopers, met overstaanders.
- Subtype B - 1 tot 2 jarige uitlopers, zonder overstaanders.
- Subtype C - 3 tot 4 jarige uitlopers, met overstaanders.
- Subtype D - 3 tot 4 jarige uitlopers, zonder overstaanders.
- Subtype E - oude uitlopers, (4-10 jaar) met overstaanders.
- Subtype F - oude uitlopers, (4-10 jaar) zonder overstaanders.
- Subtype G - doorgeschoten uitlopers (ouder als 10 jaar).

Omschrijving van 10 landschapselementen

- Type 1- Bosstroken: Omvat die bosstroken die een struiklaag en/of bramenbegroeiing hebben (breedte tussen de 11 en 100 m.). Meestal type G.
- Type 2- Brede begroeiingslijnelementen: Betreft meerrijige (tot 11 m. brede) begroeiingslijnelementen met een struiklaag en/of bramenbegroeiing. Meestal type E of G.
- Type 3- Knotbegroeiingslijnelementen: Betreft meerrijige (tot 11 m. brede) begroeiingslijnelementen waarin ook knotbomen staan. De leeftijd van knotboomuitlopers doen niet ter zake.

- Type 4- Brede knotbomenstrook: Betreft meerrijige lijnvormige begroeiingen van knotbomen (tot 11m.). Hierin kunnen ook hoogopgaande bomen of struiken staan. Is dan type A, C of E (of G).
- Type 5- Knotbomenstrook: Betreft een lijnvormige begroeiing van één enkele rij knotbomen. Indien er b.v. aan weerszijden van een weg een rij knotwilgen staat zijn dat dus twee knotbomenstroken.
- Type 6- Hakhout: Hakhout is een vorm van laagblijvend bos waarbij periodiek hout van dezelfde stronken wordt afgehakt. De stronken ontstaan dus door regelmatige afhak. In principe vallen de voorgaande types hier dus ook onder. Het onderscheid zit hem in het feit dat die voorgaande types lijnvormige elementen zijn en dit type is perceelsgewijs voorkomend. Wanneer het wel als een lijnvormige element overkomt moet breder zijn dan 11 m. om voor hakhout in aanmerking te komen.
- Type 7- Boerengeriefbosje: Dit is ook een soort hakhout, alleen is de oppervlakte veel kleiner dan een perceel. Meestal is het een klein bosje, kleiner dan 250 m², omringd door een sloot. Er kunnen zowel knotbomen, hakhoutstobben als opgaande bomen in staan.
- Type 8- Boerenboomgaard, zonder windsingel: Een boerenboomgaard is een boomgaard van verschillende soorten fruitbomen die boomvormend zijn. De stam van de fruitboom is meestal pas op 1½ m. of meer vertakt. Meestal wordt dit voor een hoogstamboomgaard uitgemaakt, deze vertakken zich echter op 2 m. of meer. Dit type komt niet voor een subtype in aanmerking.
- Type 9- Boerenboomgaard met windsingel: Vaak werd een windsingel om de boomgaard heengelegd. Dit kan een rij knotwilgen zijn maar ook een hoge elzenhaag. In verband met de subtypes moet op de onderhoudstoestand van de windsingel gelet worden.
- Type 10- Boerenerf: Dit type omvat zowel de opstallen rondom de boerderij als de boerderij zelf. Het moet wel een duidelijk afscheidbaar geheel zijn. Op zo'n erf kunnen o.a. aanwezig zijn: vlierstruiken, heggen, een tuin, knotbomen, stapels hout of stenen, hoog geboomte etc. Het is dus het ouderwetse boerderij idee, zonder de moderne erfbeplanting van coniferen en rhododendrons.

Tot slot zou ik willen zeggen dat deze types landschapselementen zijn, dus een op zichzelf staand geheel. Een boomgaardje midden in een bos doet dus niet mee! Evenmin als een perceel eikenhakhout in een groter boscomplex. Nu nog even een kleine herhaling: - Vermeld het type + subtype.

- " de totale lengte of oppervlakte.
- " de ligging b.v. de naam of coördinaten (was nog niet vermeld)

- Gegevens sturen aan: Erik Lam
Van Lenneplaan 6
1217 NC HILVERSUM

- Literatuur: - Het Vogeljaar jaargang 27(5) 1979
- Het Vogeljaar jaargang 30(5) 1982
- Alleyn, W.F. Houtwallen in het boerenland.
- Dekker, A., P.Opdam en J. Kalkhoven; RIN-rapport 82/12. Kwantitatief onderzoek naar de samenhang tussen avifauna en vegetatie in dennenbossen en essenhakhoutbossen bij Amerongen.
- Duin, Prof.Dr.R.H.A., Natuurbouw. Afd. Cultuurtechniek LH 1979.

BROEDVOGEL-MONITORINGPROJECT START IN 1984

Vóór- en achteruitgang van broedvogels is onder vogelaars een veelbesproken en bestudeerd onderwerp. Iedereen die broedvogels inventariseerd wordt voortdurend gekonfronteerd met vragen als: Neemt de Heggemus in het gehele land in aantal toe of is dit alleen het geval in mijn onderzoeksgebied?; hangt de afname van de Merel samen met biotoopveranderingen in mijn gebied of speelt de afgelopen strenge winter hierin een rol? Meestal moeten we het antwoord schuldig blijven op deze vragen, omdat daarnaar op landelijke schaal geen onderzoek plaats vindt. Het organiseren van het broedvogel-monitoringproject (verder BMP genoemd) zal hierin echter verandering brengen.

Enquetes, praktijkproeven en onderzoekingen met betrekking tot methodieken en statistiek hebben uitgewezen dat het organiseren van een BMP in ons land mogelijk en haalbaar is. Als meest populaire en geschikte inventarisatiemethode is de territoriumkartering uit de bus gekomen. Het BMP start in 1984 en is in principe van oneindige duur.

DOEL

Het BMP heeft tot doel vast te stellen of er van jaar tot jaar veranderingen optreden in het aantal broedvogels. Dit kan worden gerealiseerd door ieder jaar voor elke soort een indexcijfer te berekenen. Dit indexcijfer is een relatieve maat voor het aantal territoria of broedparen van een soort. Daarnaast kan met behulp van dit project waarschijnlijk ook worden vastgesteld wat bijvoorbeeld de invloed is op het broedbestand van het gebruik en beheer van terreinen, vervuiling, recreatie en weersomstandigheden. Vervolgens kan bijvoorbeeld berekend worden hoe groot het aantal broedvogels is per landschapstype of in het gehele land. Uit het oogpunt van natuur- en vogelbescherming in ons land zullen de resultaten van het BMP zeer waardevol zijn.

OPZET VAN HET BMP

Het vaststellen en verklaren van veranderingen in de broedvogelstand is meestal niet eenvoudig en kan soms jaren in beslag nemen. Van enkele zeldzame of in kolonies broedende vogels, zoals Ooievaar, Korhoen en Blauwe Reiger is de landelijke aantalsontwikkeling van jaat tot jaar goed bekend. Veel slechter is dit gesteld met ons inzicht in de aantalsontwikkeling van ruim verspreide maar vrijwel nergens talrijke soorten, zoals Kleine Plevier en Boomvalk en van vrijwel overal algemene soorten zoals Koolmees en Fitis. Het BMP is er vooral op gericht om gegevens te verzamelen over de aantalsontwikkeling van deze soorten. De enige realiseerbare manier om deze gegevens te verkrijgen is door jaarlijks op een groot aantal plaatsen in het hele land, vaste steekproefgebiedjes steeds op dezelfde wijze te inventariseren. Hoe groter het aantal geïnventariseerde steekproefgebiedjes, ofwel hoe meer waarnemers aan het project deelnemen, hoe meer soorten kunnen worden gevolgd. Steekproefgebiedjes kunnen in principe in alle delen van het land worden gelegd. Naar mag worden aangenomen zullen in bossen en natuurgebieden voldoende steekproefgebiedjes onderzocht gaan worden. Veel minder zal dit het geval zijn in halfopen landschappen, terwijl juist daar grote veranderingen plaatsvinden. In verband hiermee en in verband met de betrouwbaarheid van de gegevens wordt geadviseerd steekproefgebiedjes te leggen in de volgende landschapstypen: (a) halfopen cultuurlandschappen, (b) open graslanden, (c) bossen en parken en (d) natuurgebieden, zoals duinen, heide, moerassen en kwelders. Vanzelfsprekend zijn ook gegevens uit andere landschapstypen van belang.

UITVOERING M.B.V. DE TERRITORIUMKARTERING

Deelnemers kiezen een steekproefgebiedje in een voor hun omgeving kenmerkend gedeelte van één van de vier landschapstypen. De oppervlakte van zo'n gebiedje

varieert van 10 tot 50 ha in bossen en halfopen landschappen en van 40 tot 200 ha in open landschappen. Van maart t/m juni moet dit gebiedje minstens 8 à 10 maal in de vroege ochtend worden bezocht en minstens 2 maal 's nachts. Tijdens elk bezoek worden vogels die zich territoriaal gedragen op een kaart ingetekend; bij elk bezoek wordt een nieuwe kaart gebruikt.. Uiteindelijk worden alle waarnemingen op soortkaarten verzameld, waarna door middel van interpretatie het aantal territoria of broedparen wordt bepaald. Dit aantal wordt ingevuld op lijsten en kaarten, welke beide worden ingeleverd. Voor uitvoering van de territoriumkartering moet per jaar rekening worden gehouden met een tijdbesteding voor veld- en bureauwerk van gemiddeld 50 uur. Een gebiedje kan onderzocht worden door één of meer waarnemers. Werken met meer waarnemers heeft de voorkeur omdat in dat geval de werkzaamheden verdeeld kunnen worden en de voortzetting beter gewaarborgd is. Vogelwerkgroepen kunnen bijvoorbeeld één of meer gebiedjes voor hun rekening nemen, waarbij ze er zorg voor dragen iemand te vinden die inventarisaties gaat uitvoeren. In alle gevallen gaat het er om inventarisaties van steeds dezelfde gebiedjes over een lange reeks van jaren vol te houden; minimaal in twee achtereenvolgende jaren. Het zal echter duidelijk zijn dat van waarnemers niet geëist kan worden dat ze hun leven lang een bepaald gebiedje zullen moeten inventariseren. SOVON en Centraal Bureau voor de Statistiek zorgen voor de verwerking en verslaglegging van gegevens. In een jaarlijkse rapportage zullen indexcijfers worden vermeld en zal worden ingegaan op de resultaten van het BMP.

WIE KAN DEELNEMEN ?

Waarnemers zullen over voldoende vogelkennis en voldoende ervaring met inventariseren van broedvogels moeten beschikken. De meest voorkomende broedvogels moeten zonder veel moeite op naam gebracht kunnen worden op grond van uiterlijk (en gedrag) en vooral van geluid. Het strekt tot aanbeveling als waarnemers reeds eerder kwantitatieve broedvogelinventarisaties hebben uitgevoerd en de 'kneepjes van het vak' kennen. Minder ervaren waarnemers kunnen beter niet meteen zelfstandig inventariseren. Het is beter dat eerst onder leiding van ervaren waarnemers één of twee jaar meegewerkt wordt om ervaring op te doen, waarna later zelfstandig meegedaan kan worden. De uitvoering van inventarisaties zal geheel in overeenstemming moeten zijn met de richtlijnen en aanwijzingen in de handleiding.

Voor INLICHTINGEN, OPGAVE TOT DEELNAME en de HANDLEIDING kunt u terecht bij:
A. Vermeule, Gr. Wichmanstraat 40, Hilversum, tel. 035 - 857492.

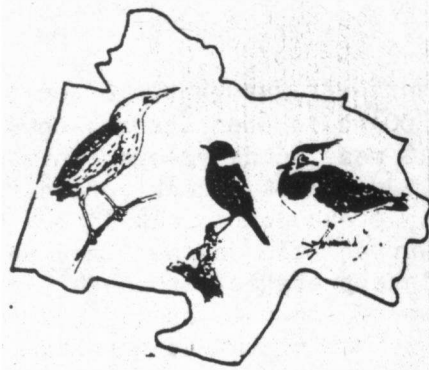
MEDEDELING VAN DE SUBGROEP AVIFAUNA

De volgende rapporten werden ontvangen:

- Rapport Eempolders 1982, 1983 (SBB)
- Rapport weidevogels Utrecht west 1976-1983
- Overzicht Eempolders ca. 1945-1980
- Weidevogelinventarisatie Egelshoek e.o. 1983 van R. van Beusekom
Een interessant verslag wat de rijkdom aan weidevogels van dit gebied aantoont.

Voor het archief zouden wij graag een extra copie hebben van de broedvogelgegevens die wij van Provinciale Waterstaat hebben gekregen. Wie wil en kan er tegen een laag tarief kopiëren?? Het gaat om ruim 500 copieën. Heel graag een telefoontje naar Rob Moolenbeek tel. 035 - 62641.

AVIFAUNA VAN HET GOOI

De werkgroep tellingen: zoekt gegevens over het voorkomen van de Grote Gele Kwikstaart in het Gooi. Mocht u over gegevens van deze soort beschikken dan kunt u deze kwijt bij Hans van Oosterhout, Meentweg 49, 1406 KD Bussum . tel.02159-31360..

THUIS BRAAKBALLEN UITPLUIZEN; MEDEWERKERS GEVRAAGD

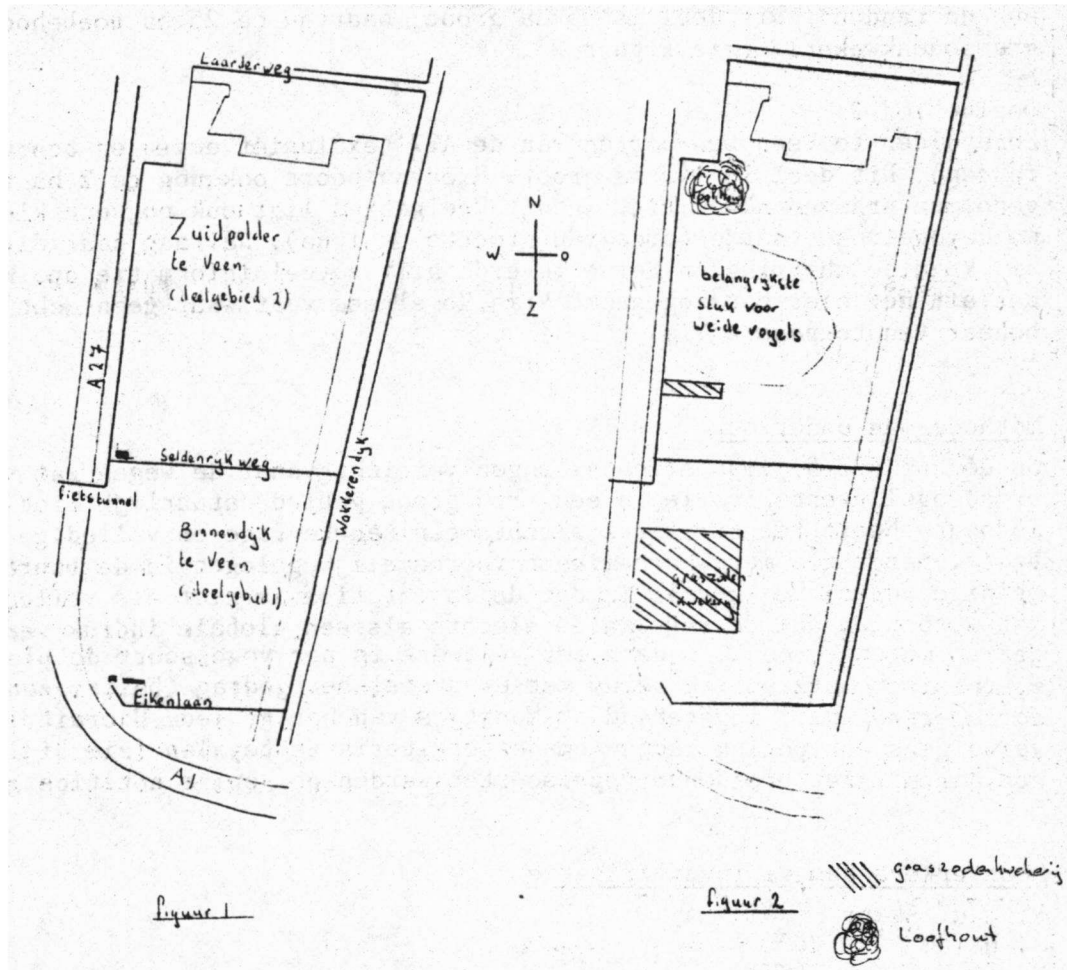
Er zijn plannen om het uitpluizen van braakballen niet tot de werkavonden te beperken, maar het ook door leden van de vogelwerkgroep thuis te laten uitvoeren. Braakbalmateriaal wordt beschikbaar gesteld of kan zelf worden verzameld. Ieder kan zelf bepalen hoeveel braakballen hij per keer kan onderzoeken. Veel tijd hoeft het dus niet te kosten! Ervaring is niet vereist; elk vogelwerkgroep lid kan zich opgeven. Voor handleidingen en determinatielectuur wordt gezorgd. Het gedetermineerde materiaal wordt gecontroleerd en komt weer terug bij de medewerker met aanwijzingen bij de eventueel gemaakte determinatiefouten. Om te kunnen vergelijken ontvangt ieder bovendien een doos met reeds op soort gebrachte schedelresten van muizen met de namen erbij. Een eenvoudiger manier, die weinig tijd kost om ervaring op te doen met braakballen pluizen en tegelijkertijd aan een onderzoek mee te werken, bestaat bijna niet. Niet wachten met opgeven maar meteen doen. Dit kan mondeling of schriftelijk Joke Hardon, Dotterbloemlaan 39, 3742 ED Baarn, tel. 02154-18804. De opgaven moeten binnen een maand na het verschijnen van dit nummer op bovenstaand adres zijn gedaan.

Globale Broedvogelinventarisatie van het Oostelijk deel van de
 Polders Binnendijk te Veen en Zuidpolder te Veen bij Eemnes in 1983

Ruud Willemstein

Inleiding

Uit onderzoek van de subgroep Avifauna bleek dat er behoefte bestond om dit gebied eens te inventariseren. Mede omdat ik op weg naar mijn werk regelmatig langs dit gebied fiets en al incidentele waarnemingen bijhield, sprak mij dit wel aan. Voor mij was het een eerste kennismaking met een dergelijke inventarisatie (met uitwerking), zodat het tevens als een inleerproject mijnerzijds beschouwd kan worden. Bij deze wil ik de andere tellers bedanken voor hun werk in het veld alsmede voor de raadgevingen bij de uitwerking van de gegevens.

Beschrijving, ligging en begrenzing van het gebied

Het 230 ha. grote weidegebied (zie figuur 1) grenst aan de oostzijde aan de erven en bebouwing van de Wakkerendijk (Eemnes). Deze erven en bebouwing zijn dus niet meegenomen in de telling. De noordelijke grens wordt bepaald door de bebouwing van Eemnes, de westelijke en de zuidelijke grens door resp. de A27 (Utrecht-Huizen) en de A1 (Amsterdam-Amersfoort). Het gebied heeft een open karakter, alle bebouwing is gelegen aan de randen: aan de oostkant de boerderijen van de Wakkerendijk, in het noorden de bebouwing van Eemnes. Struiken en jong, laag loofhout in zeer geringe mate is voornamelijk te vinden aan de hele westzijde van het gebied, terwijl in het noordwesten (Zuidpolder te Veen) enig hoog loofhout te vinden is (zie figuur 2). De verschillende weidepercelen worden vaak begrenst door smalle sloten die nagenoeg droog staan. De enige wegen van waaraf het gebied te bekijken is, zijn de parallelweg langs de A27, de Eikenlaan aan de zuidgrens en de Seldenrijweg die de grens vormt tussen de Polder Binnendijk te Veen en de Zuidpolder te Veen. Bij de uitwerking van de gegevens is het gebied onderverdeeld in twee deelgebieden.

Deelgebied 1:

Polder Binnendijk te Veen ten oosten van de A27 (exclusief erven en bebouwing aan de randen). Dit deel is 85 ha groot, waarvan ca 25 ha toebehoort aan een graszodenkwekerij (zie figuur 2).

Deelgebied 2:

Zuidpolder te Veen ten oosten van de A27 (exclusief erven en bebouwing aan de randen). Dit deel is 145 ha groot. Hiervan hoort ook nog ca 2 ha toe aan eerder genoemde graszodenkwekerij. In dit deelgebied ligt ook nog een klein weidevogelreservaatje (orde van grootte ca 1 ha). Navraag naar dit reservaatje bij Vogelbescherming in Zeist leverde niet zoveel informatie op. Waarschijnlijk betreft het hier een zogenaamd Vrij Vogelreservaat waar geen echt aangepast beheer van toepassing is.

Methode van onderzoek

Op één na (23-5) zijn alle tellingen verricht vanaf de wegen wat voor een broedvogelinventarisatie in een vrij groot gebied natuurlijk niet ideaal is. Zodoende heeft het onderzoek slechts één nauwkeurige en volledige telling als basis, aangevuld met waarnemingen voornamelijk gelegen in de buurt van de weinige wegen. Het gevolg is dat de inventarisatie niet als volledig beschouwd kan worden en dat de resultaten slechts als een globale indruk van het gebied gezien mogen worden. Tijdens het veldwerk is per vogelsoort de plaats van waarneming voorzien van datum met eventueel het gedrag (balts, zang, fouragerend enz.) ingetekend op kaartjes van het gebied. Hieruit is dan vervolgens een poging gedaan om de territoria te bepalen (zie bijlage). Van een aantal niet broedende vogelsoorten werden ook enige notities gemaakt.

Medewerkers aan de inventarisatie

R. v.d. Akker (RA)
J. Harder (JH)
M. v. Houten (MH)
R. Willemstein (RW)

Tijdstippen van inventarisatie

datum	tijd		datum	tijd	
16-4	12.30 - 13.30	RW	1-5	09.00 - 10.45	MH
18-4	07.00 - 07.30	RW*	5-5	17.30 - 18.00	RW*
19-4	06.45 - 07.45	RW	9-5	07.30 - 08.00	RW*
20-4	18.30 - 21.00	RW	15-5	08.15 - 09.30	RA
21.4	07.00 - 07.30	RW*	23-5	19.05 - 22.30	JH**
22-4	07.00 - 07.30	RW*	24-5	05.15 - 08.10	JH**
25-4	17.30 - 18.00	RW*	26-5	06.30 - 08.00	RW
			30-5	17.30 - 18.30	RW*
			10-6	07.30 - 08.00	RW*
			13-6	07.00 - 08.00	RW*

* Incidentele telling tijdens langs fietsen

** Basis (= belangrijkste) telling

Op bijna alle inventarisatiedagen was het goed telweer, met als uitzonderingen 1-5 toen het erg slecht weer was (regen, krachtige ZW-wind) en 24-5 met matig telweer (lichte regen, wind 1-2 NO).

Geschatte aantallen broedparen (minimum - maximum)

Soort	Deelgebied 1	Deelgebied 2	Totaal
Wilde Eend	8	7 - 10	15 - 18
Bergeend	0	0 - 1	0 - 1
Patrijs	0	1	1
Fazant	0	0 - 1	0 - 1
Waterhoen	0	0 - 1	0 - 1
Scholekster	8 - 9	14 - 20	22 - 29
Kievit	13 - 16	32 - 41	45 - 57
Watersnip	0	1	1
Grutto	4 - 5	8 - 10	12 - 15
Tureluur	1	6 - 7	7 - 8
Houtduif	1 - 2	1 - 2	2 - 4
Tortelduif	1	0	1
Veldleeuwerik	2	10	12
Boerenzwaluw	0 - 4	1	1 - 5
Witte Kwikstaart	1	1	2
Heggemus	0	3 - 4	3 - 4
Merel	1	2 - 3	3 - 4
Spotvogel	0 - 1	0	0 - 1
Zwartkop	0	0 - 1	0 - 1
Tuinfluiter	0	0 - 1	0 - 1
Grasmus	0	0 - 1	0 - 1
Fitis	0	3	3
Tjiftjaf	0	0 - 1	0 - 1
Koolmees	1	2	3
Kneu	5 - 6	2	7 - 8
Vink	1 - 3	0	1 - 3
Huisemus	?	ca 5	?
Ringmus	0	0 - 2	0 - 2
Spreeuw	4	1	5
Zwarte Kraai	0 - 1	0	0 - 1
Ekster	0	1 - 2	1 - 2

Aantallen per 100 ha (minimum - maximum)

Soort	Deelgebied 1	Deelgebied 2	Totaal
Wilde Eend	9,41	4,83 - 6,90	6,52 - 7,83
Bergeend	0	0 - 0,69	0 - 0,43
Patrijs	0	0,69	0,43
Fazant	0	0 - 0,69	0 - 0,43
Waterhoen	0	0 - 0,69	0 - 0,43
Scholekster	9,41 - 10,59	9,66 - 13,80	9,57 - 12,61
Kievit	15,29 - 18,82	22,07 - 28,28	19,57 - 24,78
Watersnip	0	0,69	0,43
Grutto	4,71 - 5,88	5,52 - 6,90	5,22 - 6,52
Tureluur	1,18	4,14 - 4,83	3,04 - 3,48
Houtduif	1,18 - 2,36	0,69 - 1,38	0,87 - 1,74
Tortelduif	1,18	0	0,43
Veldleeuwerik	2,36	6,40	5,22
Boerenzwaluw	0 - 4,71	0,69	0,43 - 2,17
Witte Kwikstaart	1,18	0,69	0,87
Heggenus	0	2,07 - 2,76	1,30 - 1,74
Merel	1,18	0	0 - 0,43
Spotvogel	0 - 1,18	0	0 - 0,43
Zwartkop	0	0 - 0,69	0 - 0,43
Tuinfluiters	0	0 - 0,69	0 - 0,43
Grasmus	0	0 - 0,69	0 - 0,43
Fitis	0	2,07	1,30
Tjiftjaf	0	0 - 0,69	0 - 0,43
Koolmees	1,18	1,38	1,30
Kneu	5,88 - 7,07	1,38	3,04 - 3,48
Vink	1,18 - 3,53	0	0,43 - 1,30
Huisemus	?	ca 3,45	?
Ringmus	0	0 - 1,38	0 - 0,87
Spreeuw	4,71	0,69	2,17
Zwarte Kraai	0 - 1,18	0	0 - 0,43
Ekster	0	0,69 - 1,38	0,43 - 0,87

Beschrijving per soort

De (mogelijke) broedvogels zijn onderstreept.

Blauwe Reiger Overvliegend, eenmaal fouragerend aangetroffen in Zuidpolder te Veen (16-4).

Wilde Eend Schatting op totaal 15-18 broedparen. Eenmaal (1-5) werd een nest gevonden met 9 eieren. Verder werd op 20-4 en 21-4 een vrouwtje met jongen gezien (zelfde?), op 15-5 twee vrouwtjes met 4 jongen en op 23-5 drie vrouwtjes met jongen (alle waarnemingen van vrouwtjes met jongen in Zuidpolder te Veen).

Bergeend Mogelijke broedvogel met 1 paar. Er werd regelmatig een paartje gesignaleerd op steeds dezelfde plaats (Zuidpolder te Veen).

Buizerd Gedurende de maanden februari, maart en april waren bijna dagelijks 2 exemplaren aanwezig. Waarschijnlijk betrof het steeds dezelfde exemplaren. Daarna nog een waarneming op 23-5.

Torenvalk In totaal 7 maal waargenomen. Eenmaal werd een paartje met prooi gezien. Er is geen broedgelegenheid in de vorm van nestkasten. Bij plaatsing hiervan is de kans groot dat deze kast bewoond wordt.

Patrijs

In het gehele gebied werd gedurende de periode 19-4 tot 13-6 bijna dagelijks een paartje waargenomen. Er zijn echter geen jongen gezien.

Fazant

Driemaal waargenomen (op 22-4, 9-5 en 10-6). Alle waarnemingen aan de westrand van de Zuidpolder te Veen van 1 mannetje (geen vrouwtjes gezien) in laag loofhout. Mogelijke broedvogel

Waterhoen

Een waarneming op 23-5. Mogelijk broedvogel met 1 paar.

Scholekster

Totaal geschat op 22-29 broedparen. Eenmaal (23-5) werd een paar met jongen gezien. De verspreiding van deze soort over het gebied is opgenomen in een bijlage.

Kievit

Schatting totaal op 45-57 broedparen. Deze schatting is waarschijnlijk aan de lage kant door de late inventarisatie. In totaal werden 3 paar met jongen gezien. De verspreiding van deze soort over het gebied is opgenomen in een bijlage.

Watersnip

Een paartje waargenomen op 23-5 en op 24-5 in Zuidpolder te Veen. Baltsvlucht.

Grutto

Aanwezig met naar schatting 12-15 broedparen. Op 13-6 werd 1 paar gezien met 3 jongen in de Zuidpolder te Veen. De verspreiding van deze soort over het gebied is opgenomen in een bijlage.

Tureluur

Schatting op 7-8 broedparen, waarvan 1 in de Polder Binnendijk te Veen. Ook van deze soort is de verspreiding over het gebied in een bijlage opgenomen.

Kokmeeuw

Regelmatige gast in groepjes- Fouragerend.

Houtduif

Regelmatig gezien in groepen op het weiland. Op 20-4 werd een exemplaar met nestmateriaal gezien. Geschat aantal broedparen 2-4.

Tortelduif

Regelmatig werd 1 exemplaar waargenomen (fouragerend of zittend op paal) op steeds dezelfde plaats, nl. aan de westrand bij de fietstunnel (Polder Binnendijk te Veen).

Koekoek

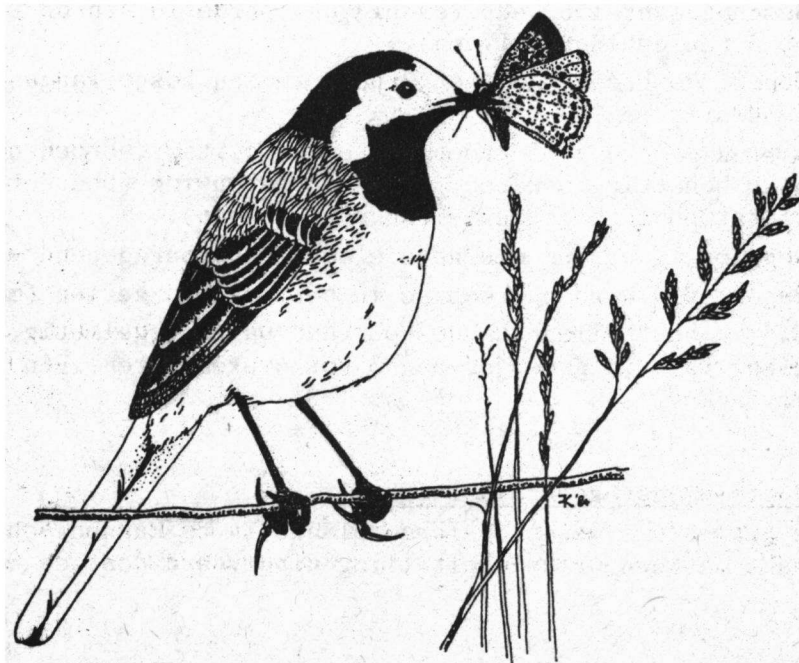
Eenmaal waargenomen op 15-5 aan de zuidgrens van het gebied (Eikenlaan).

Veldleeuwerik

Totale aantal geschat op 12 paar, waarvan 2 in Polder Binnendijk te Veen.

Boerenzwaluw

Mogelijke broedvogel met 1-5 paar. Er is niet naar nesten gezocht bij de aanwezige bebouwing aan de Eikenlaan en de Seldenrijweg. Aan een klein stalletje in een weiland werden twee oude nesten ontdekt (polder Binnendijk te Veen).

Graspieper	Een waarneming op 15-5.
<u>Witte Kwikstaart</u>	Regelmatig fouragerend aangetroffen in de omgeving van de fietstunnel en langs de Eikenlaan.
<u>Heggemus</u>	Zeker 3, mogelijk 4 territoria aanwezig. Zang heel regelmatig gehoord (praktisch elke dag) gedurende de hele maand april. Alle waarnemingen aan de westrand van het gebied.
Kramsvogel	Op 21-2 en 11-3 werden groepjes Kramsvogels in het weiland gezien.
Zanglijster	Eenmaal (30-5) twee exemplaren waargenomen langs de westrand. Geen zang.
<u>Merel</u>	Broedvogel langs de randen van het gebied met 3-4 paar. Het is niet onmogelijk dat er langs de Eikenlaan nog een enkel paartje is gemist.
Paapje	Eenmaal waargenomen op 19-4 in Zuidpolder te Veen. Eerst zittend op draad, later in het veld. Ook roep gehoord. Doortrekker.
Spotvogel	Een waarneming op 23-5 nabij de fietstunnel. Zang.
<u>Zwartkop</u>	Mogelijke broedvoegtl met 1 territorium. Zang gehoord op 15-5 aan de westrand van het gebied nabij de fietstunnel (Zuidpolder te Veen).
<u>Tuinfluiter</u>	Mogelijke broedvogel met 1 paar nabij de fietstunnel.
<u>Grasmus</u>	Mogelijke broedvogel met 1 paar in het noordwestelijke loofhout perceeltje.
<u>Fitis</u>	Drie waarnemingen, alle aan de westrand van het gebied (Zuidpolder te Veen).
<u>Tjiftjaf</u>	Eenmaal zang gehoord in houtsingel aan de westrand (Zuidpolder te Veen).
<u>Koolmees</u>	Zang regelmatig gehoord in de houtsingels aan de westrand. Geschat aantal broedparen: 3.
<u>Kneu</u>	Broedvogel met naar schatting 7-8 paren.
<u>Vink</u>	Aanwezig met naar schatting 1-3 paar, allen in de Polder Binnendijk te Veen. Op 23-5 werd 1-2 paar gesignaleerd bij de bebouwing langs de Eikenlaan. Op 13-6 werd een paartje gezien bij de fietstunnel.
<u>Huismus</u>	Langs de Eikenlaan (Polder Binnendijk te Veen) niet geteld. Geschat aantal broedparen bij de boerderij aan de fietstunnel op 5 (Zuidpolder te Veen).
<u>Ringmus</u>	Mogelijke broedvogel met 2 paar in een bosje langs de Seldenrijkweg.
<u>Spreeuw</u>	Regelmatige gast in groepjes, soms solitair. Broedvogel met naar schatting 5 paren, alle bij bebouwing (boerderij nabij fietstunnel en gebouwen langs Eikenlaan).
<u>Zwarte Kraai</u>	Regelmatig werden meerdere exemplaren fouragerend waargenomen.
<u>Kauw</u>	Regelmatig werden groepjes in het weiland gezien (max. 18 ex).
<u>Ekster</u>	Bij de houtwallen aan de westrand waren regelmatig Eksters te zien, vaak in groepjes van 3 tot 4 exemplaren. Eén nest gevonden.

Belang van het gebied als weidevogelbroedplaats

Om het belang van dit gebied als weidevogelbroedplaats in te kunnen schatten heb ik een vergelijk gemaakt met een weidevogeltelling uitgevoerd door de Werkgroep

Ontwikkeling Eemland in enkele van de interessantste delen van de Eempolders (1980). Geïnteriseerd werden toen de soorten Scholekster, Kievit, Watersnip, Grutto en Tureluur. Van deze soorten werden de aantallen per 10 ha berekend en vervolgens werden deze getallen omgerekend met een waarderingsfaktor voor iedere soort (afkomstig van de Natuurwetenschappelijke Commissie van de Natuurbeschermingsraad) tot broedeenheden (be). Deze broedeenheden werden weer per deelgebied getotaliseerd en ondergebracht in een van de volgende vijf waarderingsklassen:

broedeenheden / totaal / 10 ha	klasse
0 - 2,0	= I
2,1 - 4,0	= II
4,1 - 6,0	= III
6,1 - 8,0	= IV
> 8,0	= V

Als deze berekening wordt toegepast op ons gebied zien we het volgende (de waarderingsfaktor staat achter de vogelsoort).

Broedeenheden per 10 ha:

Soort	Deelgebied 1	Deelgebied 2	Totale gebied
Scholekster (x1)	0,941 - 1,059	0,966 - 1,380	0,957 - 1,261
Kievit (x1)	1,529 - 1,882	2,207 - 2,828	1,957 - 2,478
Watersnip (x5)	0 - 0	0,345 - 0,345	0,215 - 0,215
Grutto (x2)	0,942 - 1,176	1,104 - 1,380	1,044 - 1,304
Tureluur (x3)	0,354 - 0,354	1,242 - 1,449	0,912 - 1,044
	+	+	+
Totaal	3,766 - 4,471	5,864 - 7,382	5,085 - 6,302
Klasse	II - III	III - IV	III - IV

Het blijkt dat met name ons deelgebied 2 aansluit met de betere middelmaat van deelgebieden van de Eempolders te Veld. Als we een ander deelgebied zouden definiëren kleiner dan en liggend binnen ons deelgebied 2 zouden we dit zodanig kunnen kiezen dat een deelgebied ontstaat ruim liggend binnen klasse V. Zie hiervoor de kaarten met territoria die als bijlagen zijn toegevoegd.

NAWOORD

- Het betreft hier een globale inventarisatie die voor een aantal soorten, met name de weidevogels, te laat is begonnen en bovendien berust op slechts 1 volledige telling.
- Voor wat betreft de weidevogels zien we dat vooral deelgebied 2 van belang is (zie figuur 2). Uit nadere beschouwing van de territoria (bijlagen) is duidelijk te zien dat naarmate je dichterbij de erven en de bebouwing langs de randen komt, de dichtheden afnemen. Als je het deelgebied iets anders zou definiëren en de stukken nabij de bebouwing buiten beschouwing zou laten, zou de waarderingsklasse van vooral deelgebied 2 sterk toenemen.
- De verschillen tussen deelgebied 1 en 2 liggen duidelijk in het feit dat een groot stuk van deelgebied 1 in beslag wordt genomen door genoemde graszodenkwekerij (zie figuur 2).
- Over het belang van het vogelreservaatje in de Zuidpolder te Veen is niet zoveel te zeggen omdat het daarvoor niet voldoende bekeken is. Bovendien ben ik er niet in geslaagd nadere gegevens van dit gebiedje te verkrijgen (grootte?)
- Er bestaan verregaande plannen om met huizenbouw te beginnen in het noorden van de Zuidpolder te Veen. Hierdoor zal de buffer die de bebouwing nu nog scheidt van het meest interessante deel van het gehele gebied opschuiven naar het

- zuiden zodat waarschijnlijk het belangrijkste stuk verloren gaat.
- Andere verstoringen werden gevormd door het spelen met modelvliegtuigjes in de Zuidpolder te Veen.

Bijlagen

Kaarten met de territoria van de weidevogels. Deze bevinden zich in het archief van de Vogelwerkgroep het Gooi e.o. en zijn na overleg met de subgroep Avifauna ter inzage.

Geraadpleegde literatuur

1. Avifauna van Midden/Nederland.
2. Te Velde 22, Weidevogeltellingen in de Eempolders in 1980. Werkgroep Ontwikkeling Eemland.

EXCURSIE NAAR DE ARKEMHEENSEPOLDER OP 5 FEBRUARI 1984

Lenie Eitjes en Lenie Jorritsma

Het is 7.30 uur, als ik vanuit mijn bed de regen tegen de ramen hoor kletteren. Het water komt met bakken uit de lucht. Ik verklaar mijzelf voor gek om met dit weer op te staan, totdat ik plotseling, de roep van een Merel hoor. Dit geluid brengt mij tot inkeer.

Ik stap mijn bed uit, zet thee, kleed mij aan en waarachtig, het is intussen opgehouden met regenen. Er is zelfs een brekende bewolking. Lenie staat al te wachten en zo gaan wij samen op weg naar het Oosterspoorplein.

Om 8.30 uur vertrekken we met 3 auto's en 9 mensen o.l.v. Henk Hardon en Maarten Klomps.

We rijden regelrecht naar de polder, waar we de eerste Kleine Zwanen zien. Opmerkelijk, dat zij in groepjes per familie bij elkaar staan. Ook in de vlucht, de roep die doet denken aan keffende hondjes. Leuk om te zien hoe zij hun zwarte poten als remkleppen gebruiken. Er zijn enkele, die het begin van baltsgedrag vertonen.

Tussen de Kleine Zwanen zien we hier en daar nog enkele Knobbelzwanen.

Onderhand is de zon volop gaan schijnen. Laag over de weide vliegt een zwarte Buizerd, even later zien we op een paaltje een witte Buizerd en een Torenavalk.

Na een grote groep Meeuwen, waaronder Kok-, en Stormmeeuwen zien we 3 Wulpen, daarna een zwerm Kramsvogels en een grote zwerm Spreeuwen.

We rijden verder. Bij de dijk stappen we uit, waar we verwelkomd worden door de roep van de Smienten.

Na een glibberige klauterpartij naar het Nijkerkermouw zien we ook Nonnetjes, Zaagbekken, een Brilduiker, Fuut en een Grote Mantelmeeuw.

In de wei zien we verschillende Kieviten, een Blauwe Reiger, dartelende haasjes een rij Meerkoeten en niet te vergeten Zwarte-, en Bonte Kraaien.

Terug naar de auto vliegen Ganzen (Kol?) in de ene richting en een groep Wulpen in de andere.

Dezelfde groep Wulpen zien we naderhand in de wei iets naar voren ook een paar Bergeenden en de Blauwe Reiger.

Op een boerenerfje ontdekken we nog 2 Zwarte Zwanen en 2 Grauwe Ganzen.

Een blik in het Waay leverde niets bijzonders op.

Via Spakenburg langs de haven en Eemdijk rijden we weer naar huis.

We hebben volop genoten van alle vogels om ons heen, maar zeker niet minder van het prachtige landschap in de Arkemheense polder.

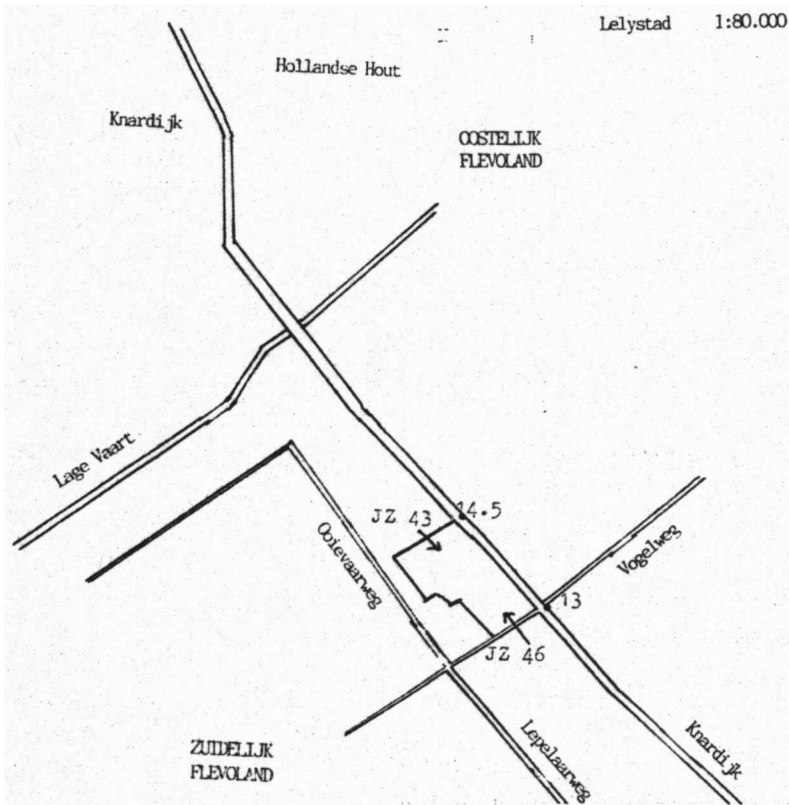
Bedankt Henk en Maarten! Het was een fijne ochtend.

BROEDVOGELINVENTARISATIE (1974) "WILGENRESERVAAT" IN ZUIDELIJK FLEVOLAND

Bob van Poelgeest en Frank de Roder

Inleiding

In het kader van het "atlasproject voor broedvogels" (SOVON, geheel Nederland) en onze eigen tellingen (voornamelijk Oostvaardersdijk) hebben wij in 1974 een aantal tellingen verricht in een bosgebied aan de Knardijk. Hoewel het aantal tellingen laag is, en het geheel niet meer zo recent, willen we de resultaten toch publiceren omdat ons verder maar weinig broedvogelinventarisaties bekend zijn van "natuurlijke" gebieden in Zuidelijk Flevoland.

Terrein

Het getelde terrein bestaat 4 kavels (JZ 43 - JZ 46). Deze kavels waren nog min of meer ongestoord en lagen temidden van wel in cultuur gebracht land (Zuidelijk Flevoland met voornamelijk koolzaad, Oostelijk Flevoland met voornamelijk grasland). Langs het terrein liepen 2 rustige wegen (Knardijk en Vogelweg). In het terrein zelf was een tocht gegraven (± 10 meter breed, nogal kaal, ruim 2 kilometer lang), onderlangs de Knardijk. Tussen de kavels waren kavelsloten gegraven ($\pm 1\frac{1}{2}$ meter diep, droogstaand). Langs deze tocht en sloten lag nog het uitgegraven zand, waarop zich plaatselijk een ruigtevegetatie had ontwikkeld met riet, akkerdistel, harig wilgeroosje en klein hoefblad (verder vaak nog kaal). De kavels waren zelf bezet met voornamelijk dicht wilgenbos en dicht riet op droge bodems. Het bos was dicht; bestond vrijwel geheel uit wilgen (vele soorten) en was ongeveer 6 meter hoog. De onderste boomlaag was bijna geheel afgestorven (snelle groei en grote concurrentie na de kroonsluiting; ontwatering). De kroonlaag zelf was dicht, levend. De kruidlaag was plaatselijk goed ontwikkeld (riet, ruigtekruiden). De rietlanden waren nogal droog, na de ontwatering via de kavelsloten. Het riet zelf stond dicht, 1-2 meter hoog, maar na de ontwatering niet meer zo vitaal en goeddeels dood; afgestorven materiaal. Hierin groeiden weer riet en ruigtekruiden. Met trekkers werden er sporen in gereden. Het oppervlak "bos" was ongeveer gelijk aan het oppervlak "riet". De oppervlakte "ruigte" was nogal beperkt: ± 20 ha. Totale oppervlak van het getelde terrein (begrensd door Knardijk, Vogelweg en kavelsloten): ± 170 ha. Na het droogvallen van de polder in 1968 waren bos en riet in 1969 goed tot ontwikkeling gekomen. Knardijk en Vogelweg waren voorzien van ruime grasbermen.

Inventarisatiemethodiek

Drie maal werd het gebied doorzocht op (broed)vogels, door beide tellers.
 250574 Frank de Roder + Bob van Poelgeest, 17.00-21.00 Knardijk + JZ 43 (+ aansluitende nacht opnieuw, voor nachtvogels).
 260574 idem, apart werkend, hele gebied, 06.00-09.00;
 250674 idem, apart werkend, hele gebied, 07.00-09.00 (+ nacht ervoor, hele gebied, voor nachtvogels).

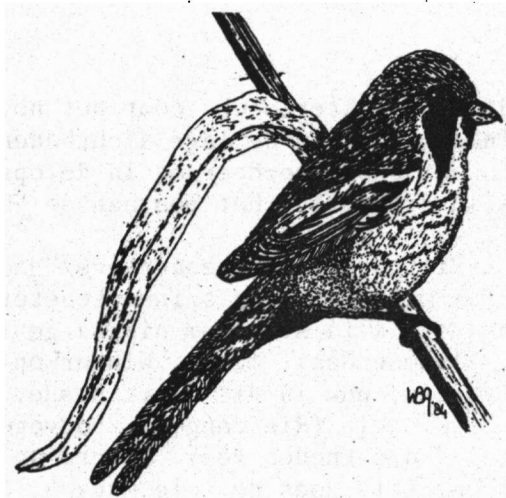
Losse waarnemingen zijn bekend van 270474 (Eduard Osieck, Rombout de Wijs en Frank de Roder), 010674 (Rombout de Wijs en Bob van Poelgeest) en 240674 (Frank de Roder en Bob van Poelgeest). Tijdens de bezoeken was het weer steeds goed. Alle vogels werden op kaart ingetekend (dit was moeilijk; geen uitzicht, weinig variatie in landschap). Gedrag van vogels werd zelden genoteerd maar door het beperkte uitzicht kan veilig gesteld worden: genoteerd = gehoord = zang, voor althans de zangvogels. Bij het uitwerken van de veldgegevens werd er per soort (en groep) een kaart gemaakt van de waarnemingen. Na enig schuiven waren hieruit territoria af te leiden. De totaal-aantallen broedvogels zijn gebaseerd op deze territoria òf op maximum-aantallen tijdens één telronde (bv. Rietgors: alle juni-Rietgorzen broeden wel). De marge wordt dus bepaald door eenmalig waargenomen beesten (trek nog niet voorbij?) en onduidelijkheden over wat nog wel/niet geschoven mocht worden. Een fors deel van de soortantallen is te laag (waarnemingen te véél verschoven om toch maar 1 mooi territorium te krijgen en niet elke soort is in de optimale tijd van seizoen/dag geteld, lang niet elke vogel gaat zingen als ik langsliep). In de tabel zijn deze soorten aangegeven. Verder is het goed mogelijk dat enige andere soorten (Torenvalk, Tortelduif en Heggemus) wel in het gebied hebben gebroed, maar door ons compleet zijn gemist.

Resultaten

Tabel I: aantallen broedvogels (in paren), bosjes Vogelweg, 1974

soort	aantal vastgestelde territoria			totaal geteld aantal broedparen
	1e ronde	2e ronde	3e ronde	
Knobbelzwaan	1	2	-	immigratie? = 0 - 2
Bergeend	4	5	3	3 - 5
Krakeend	2 - 3	-	4	2 - 4
Wintertaling	3	-	-	0 - 3
Wilde Eend 1)	16	4	3	14-16
Slobeend	2	2	10	10
Tafeleend	8	-	2	(1-)8
Kuifeend	5	-	5	(0-)5
Bruine Kiekendief	3	1	5	5 - 6
Fazant 1) (óó)	2	1	3	++
Meerkoet	3	1	1	4 - 6
Kleine Plevier	2	2	-	2
Kievit	-	1	-	1
Houtduif 1)	5	2	3	5 - 7
Koekoek	9	3	6 - 9	6 - 9
Ransuil	2	-	-	2
Velduil	1	-	-	1
Veldleeuwerik	2	1	2	1
Graspieper	1	-	1	1
Witte Kwikstaart	1	1	2	2
Gele Kwikstaart 1)	4	1	4	4 - 6
Winterkoning 1)	-	2	1	2 - 3

Roodborst	6	3	3	6 - 8
Blauwborst 1,2)	4	-	-	6
Merel	19	2	6	19-20
Zanglijster	7	2	5	7 -10
Grote Lijster	1	-	1	1
Sprinkhaanrietzanger 1) -	-	-	1	1
Snor 1)	-	-	1	1
Rietzanger	10	10	16	16-25
Bosrietzanger 1)	18	12	32	32-37
Kleine Karekiet 1)	8	14	84	84-87
Grote Karekiet	-	-	1	1
Spotvogel	4	7	11	8 -14
Grasmus	-	-	2	2
Tuinfluitter	4	5	12	12-14
Zwartkop	10	11	10	15-22

Tjiftjaf	1	-	-	1
Fitis	41	26	59	42-62
Baardmannetje	-	-	6	6
Koolmees	-	-	1	1
Kneu 1)	4	-	1	(1-)4
Rietgors	98	59	147	146-156

Verder vlogen op 25 juni nog 2 Kluten over (NW).

1) Vermoedelijk onderteld

1) In koolzaad veel meer

2) Op 0.06 3 ex.

Type broedvogels

Vogels kan je indelen naar type: op voedsel (insecteneter, roofvogel, zaadeter, graseter etc.) of naar de periode van het jaar waarin een terrein gebruikt wordt (zowat alleen het broedseizoen = zomer, een lange zomer = 1/2 jaar, of het hele jaar met eventueel vervanging van hier broedende Merels door Noord-oost Europese Merels in de winter). Voor het geïnventariseerde gebied hebben we een dergelijke indeling gemaakt.

Tabel 2: soortenspectrum: aantal paren per type, omgerekend naar %

Milieu	Voedsel		Verblijfsduur								
	zaad		insect		vlees	plant- aardig	dier- lijk				
	zomer	1/2j jaar	zomer	1/2j jaar	1/2j jaar	zomer	1/2j j	zomer	1/2j		
water	10%						3%	1%	3%	2%	1%
grasberm	0,4%	-	-	0,2%	-	0,2%	-	-	-	-	-
ruigte	2%	-	-	1%	1-2%	1/2%	-	-	-	-	-
riet	59%	-	30%	1%	7%	19%	1%	1%	0,2%		
bos	29%	-	-	1%	10%	11%	8%	-	0,4%		

Bos: de leeftijd van het bos wordt aardig gekarakteriseerd door het nog zowat ontbreken van Tjiftjaf en zaadeters (Vinkachtigen en de lage dichtheden van allerlei "jaarovogels" (Merel, mezen). In het Gooi overheersen in de opgaande bossen "jaarovogels" juist de trekvogels in dichtheid. Het bos aan de Vogelweg is duidelijk nog niet erg ontwikkeld.

Riet: hier zijn er door het forse aantal Rietgorzen veel zaadeters/"jaarovogels", in het Vechtplassengebied zijn er relatief meer trekvogels/insecteneters. Kennelijk zijn trekvogels beter dan standvogels in staat om nieuwe gebieden zoals dit bosje te koloniseren. Ekster, Vlaamse Gaai, mezen, Winterkoning en Heggemus zijn bv. in het Gooi algemene vogels, ook in dit soort bosje, maar ontbreken hier nog (zowat). Een aantal trekvogels (Rietzanger, Spotvogel, Zwartkop en Tuinfluiter) komen in "normale" dichtheden voor, andere wel heel massaal (Kleine Karekiet, Bosrietzanger en Fitis door de vele muggen, Rietgors door het vele rietzaad).

DE MIDWINTERCENSUS VAN ROOFVOGELS IN 1983

Dick A. Jonkers

1. Inleiding:

Het gebied waarin geteld werd is, vergeleken met andere jaren aanzienlijk ingekrompen. Het omvat nu het werkgebied van de vogelwerkgroep Eemland en Zuidelijk-Flevoland. Overeenkomstig de richtlijnen die door de Landelijke Werkgroep Roofvogeltellingen werden verstrekt is er hoofdzakelijk in of rond de weekeinden 8/9 januari en 15/16 januari geteld.

De indeling van de telgebieden is onveranderd gebleven zodat vergelijking met voorgaande jaren mogelijk blijft.

De nummering van de onderzochte terreinen is wel veranderd.

Terreinen die sinds 1981 zijn toegevoegd hebben een apart nummer gekregen (zie Jonkers 1981 en du Mosch 1982).

Voor de methodiek kan eveneens naar de bovengenoemde publikaties worden verwezen.

2. Weersomstandigheden tijdens de tellingen.

Op één na werden alle telgebieden onderzocht op of rond het weekeinde 15/16 januari, samenvallend met de midwinter tellingen voor watervogels.

Er viel op 15 januari regen, maar het zicht bleef bij de zwaar bewolkte hemel redelijk. De temperatuur was ca. 6° C en de wind matig noordwest.

De volgende dag was het lichter bewolkt en de overige omstandigheden redelijk.

Twee ploegen telden op 17 januari toen de wind was aangewakkerd tot stormachtig en gedraaid was naar west.

3. Telgebieden.

De nummering en indeling van de telgebieden ziet er nu als volgt uit.

A Noordelijke Vechtplassen + randgebieden.

- 1 Kust Muiden-Naarden
- 2 Bloemendaler + Gemeenschapspolder
- 3 Aetsveldsepolder, Heintjesrak en Broekerpolder
- 4 Hilversumse Meent e.o.
- 5 Wijde Blijk + Loenderveens plas e.o.
- 6 Dorsewaard + Hoekerpolder
- 7 Horstermeer, Horn en Kuyerpolder
- 8 Kortenhoef westzijde
- 9 Vechtplassen oost + landgoederen
- 10 Egelshoek
- 11 Polder Holland en Mijnden

B Het Gooi.

- 1 Kust van Naarden-Huizen
- 2 Vesting Naarden
- 3 Laarder Wasmeer

C Eemland. (Polders van Eemnes-Nijkerk)

D Zuidelijk Flevoland + westelijk deel Oostdijk-Flevoland.

Tabel 1: Soorten en aantallen roofvogels tijdens de midwintertelling in 1983.

Aantallen per telgebied

Soort	A. Noordelijke Vechtplassen + randgebieden											B. 't Gooi			C. Eemland		D. Zuid. Flev.	Totaal
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	1	2	3	1	2		
Buizerd	2	1	3	14	1	1	1	2	23	4	3	4	1	1	-	14	174	249
Ruigpootbuizerd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	20	22
Sperwer	2	-	-	3	-	-	-	-	4	-	-	3	-	2	10	-	-	24
Havik	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	1	-	-	-	-	-	5
Rode Wouw	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Bruine Kiekendief	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	9	10
Blauwe Kiekendief	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	3	82	87
Slechtvalk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Torenvalk	9	1	1	3	1	1	5	2	3	-	-	2	1	-	29	-	176	235
Smelleken	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1

4. Resultaten.

Totaal werden tien soorten roofvogels geteld (tabel 1)

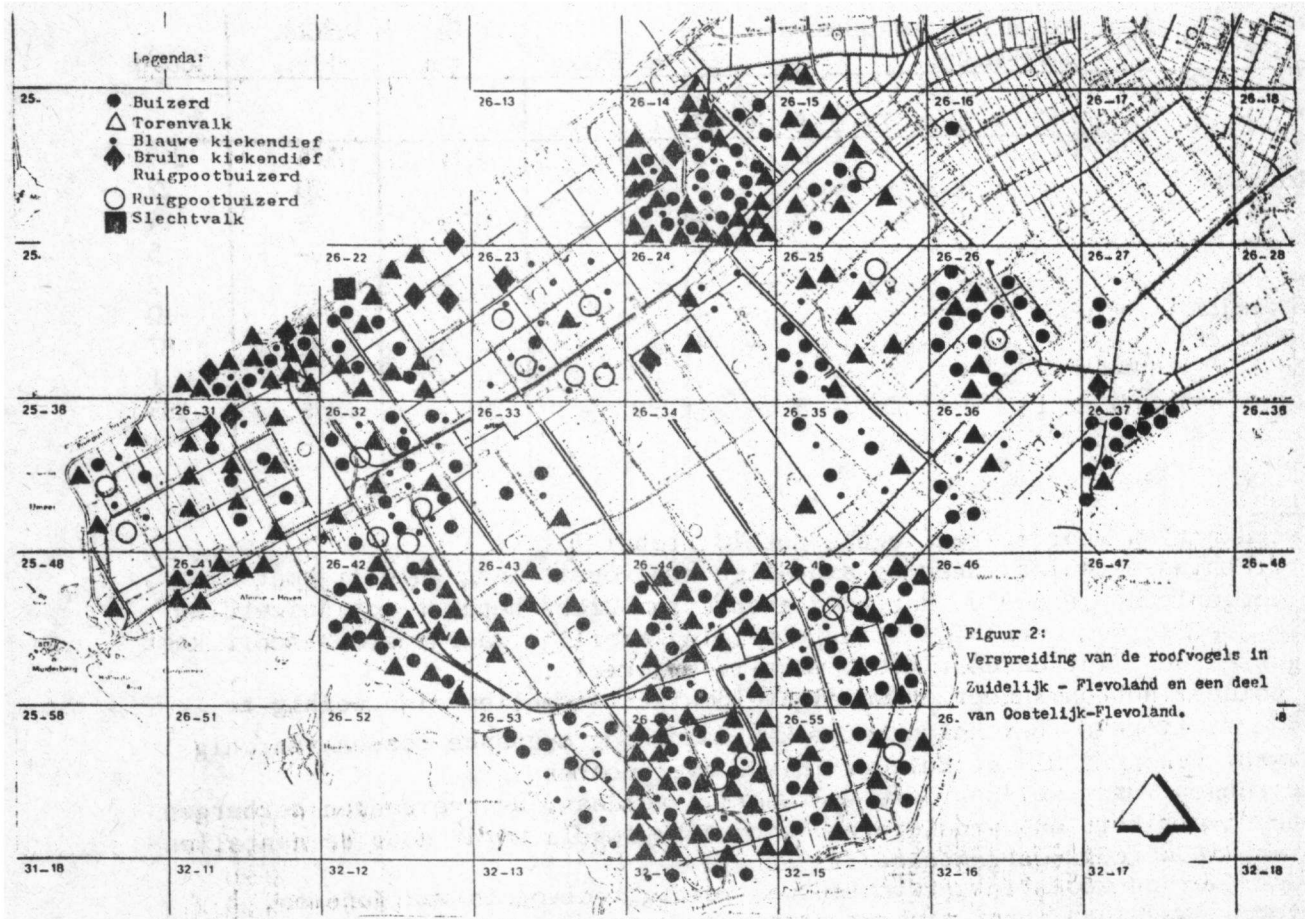
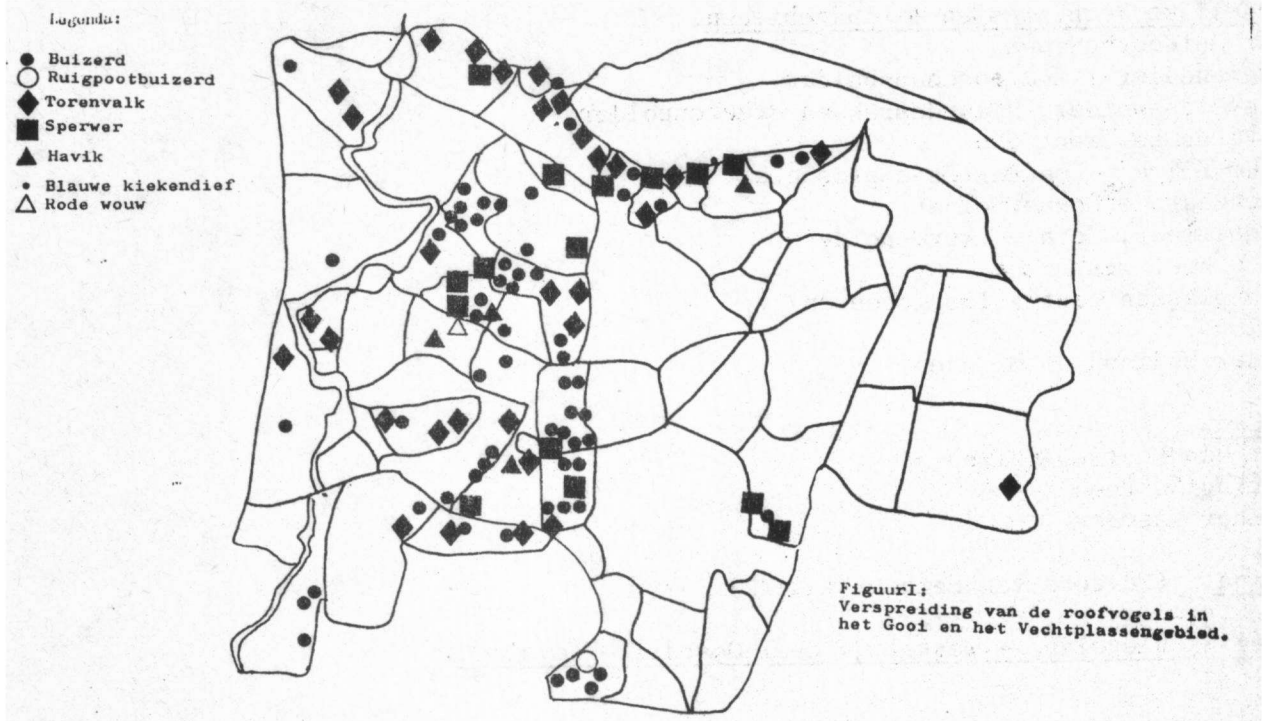
In het Vechtplassengebied waren de aantallen roofvogels laag en gelijkmatig over de telgebieden verdeeld. Het soortenspectrum bleef beperkt tot Buizerd en Torenvalk. De Sperwer, een bij dit type telling moeilijk waarneembaar soort komt in het gebied wel hier en daar voor, maar is onderteld.

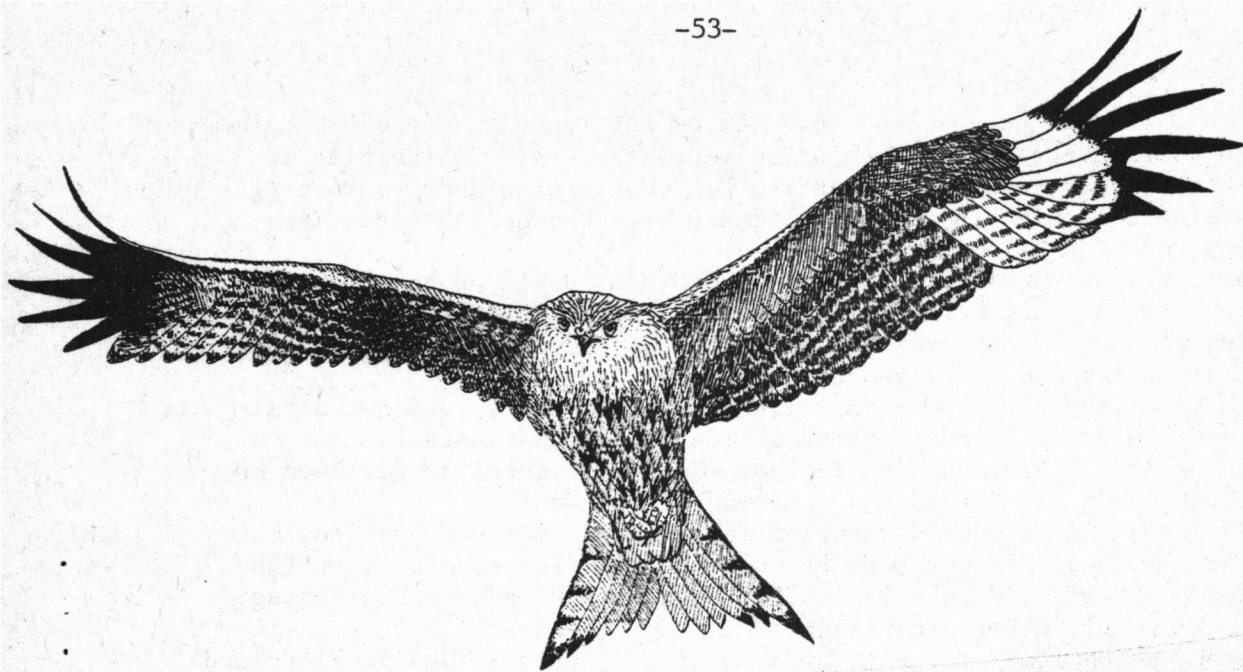
De open polders hebben wanneer er weinig veldmuizen of mollen zijn weinig te bieden aan roofvogels. Bovendien ontbreken daar hoog opgaande bossen van enig formaat waar een soort als de Buizerd in kan overnachten.

Langs de randen wordt wel aan deze voorwaarden voldaan. De overgangen herbergen een grote diversiteit aan prooidieren, wat weerspiegeld wordt door de aantallen predatoren die werden waargenomen. (figuur 1)

In het Gooi werden zoals te verwachten was weinig roofvogels waargenomen.

Het gesloten landschap leent zich er niet voor om roofvogels integraal te tellen. De gekozen open tot half open landschappen zijn de enige waar dit met een redelijke mate van betrouwbaarheid is te doen. Aan de noordflank was de verscheidenheid en het aantal het grootst.

Het open weidelandschap van Eemland kwam met 59 roofvogels redelijk uit de bus. De graslanden worden hier nog niet zo intensief beheerd als in het Vechtplassen-gebied en het grenst aan de bosgebieden van het Gooi en de Utrechtse Heuvelrug waar de slaapbossen zijn. De Buizerden uit de Eempolders trekken elke avond naar de bossen bij Baarn. Zowel in de polders als langs de randen bij bosjes en woonerven zijn in het winterhalfjaar vrij veel kleine vogels aanwezig die Sperwers aantrekken (VWG Het Gooi e.o. 1981). Een bijzondere waarneming werd op 18 januari bij Eemdijk gedaan. Een wijfjes Sperwer stortte zich op een groep Huismussen en greep een exemplaar dat echter ontsnapte. De Sperwer zette toen te voet de prooi na die in een heg kroop en klom deze achterna tot zij niet verder kon. De Huismus zag toen kans te ontkomen. Voorzover bekend is ditgedrag in ons land nog niet vastgesteld; in Duitsland zijn slechts enkele meldingen van voetjacht van Sperwers. (Bollmeier 1983, Jonkers 1983).

Zuidelijk Flevoland was zoals gewoonlijk weer goed voor veel soorten en grote aantallen. De hoofdmoot van alle roofvogels samen komt voor rekening van dit 48000 ha. grote telgebied. In het centrum van de polder waar zich het uitgestrekte landbouwareaal met zijn in deze tijd kale akkers bevindt waren weinig roofvogels aanwezig. (figuur 2) De dieren zaten geconcentreerd rond de jonge bossen met hun vaak nog ruige ondergroei en de nog niet uitgegeven of ontgonnen gebieden. De talrijkste soort was de Buizerd, die vrijwel overal in het onderzochte gebied werd waargenomen. Deze soort was opvallend geclusterd op de 's-Gravelandse landgoederen, bij het Naardermeer en in Zuidelijk-Flevoland rond de Lepelaarsplassen Blocq van Kuffeler en de zuidoosthoek. In Oostelijk-Flevoland gold dit vooral voor de Hollandse Hout, omgeving Larserbos en de hoek bij het gemaal Lovink. De concentraties komen voor op punten waar de slaapplaatsen grenzen aan de voedselgebieden waar mollen en muizen het hoofd voedsel vormen.

Er zijn twee meldingen van resp. 7 en 5 exemplaren die bij elkaar op de grond zaten. Dit zou ook kunnen wijzen op het zoeken naar wormen. Onder bepaalde omstandigheden, vaak in de vroege morgen kan men Buizerden aantreffen foeragerend op wormen. Weliswaar vertonen deze dieren 's nachts hun grootste activiteit, maar in de ochtend kunnen nog veel exemplaren bovengronds of vlak aan de oppervlakte aanwezig zijn. Ook komt het naar boven trappelen van regenwormen door Buizerden voor (Huurneman 1981). Uit het oostelijk deel van het Vechtplassengebied werd de aanwezigheid van Buizerden op grasland bij molshopen gemeld. De Buizerden die in de Flevopolders langs de wegen werden gesignaleerd werden daar ook aangetrokken door aas. Zo werden op één plaats twee Buizerden bij een dode haas gezien. Zo'n foerageergedrag is niet zonder gevaar, de dieren worden vrij gemakkelijk het slachtoffer van het voortrazende verkeer. (Borrman 1969, Jonkers en de Vries 1977)

Sociaal slapen van Buizerden werd vastgesteld aan de kust tussen Naarden en Huizen, waar 8 exemplaren samen overnachten. Vier ervan vlogen over het Gooimeer in de richting van Almère om daar te gaan foerageren. De dichtst bijzijnde waarneming t.o.v. deze slaappleaats is die van een aantal exemplaren ten oosten van Almère-Haven. Een afstand van vijf kilometer.

Het aantal Torenvalken was aanzienlijk hoger dan in 1982. Zowel op het oude land als in de Flevopolders waren de verschillengroot. Alleen in Zuidelijk-Flevoland werden bijna drie maal zoveel Torenvalken genoteerd. Het geconcentreerde voorkomen viel grotendeels samen met dat van de Buizerd.

Ook Blauwe en Bruine Kiekendief waren, vergeleken met de laatste twee jaren talrijker. De Bruine Kiekendieven werden jagend gezien bij de Oostvaarders- en Lepelaarsplassen. De Blauwe Kiekendieven foerageerden boven dezelfde gebieden en verder hoofdzakelijk in de bij de Buizerd genoemde terreinen.

In het Gooi werd slechts één Blauwe Kiekendief langs de Gooimeerkust gezien.

Onder elf waargenomen Bruine Kiekendieven bevond zich één exemplaar in mannetjeskleed. Van de Blauwe Kiekendieven was 17% in het mannetjes kleed, een percentage dat overeenkomt met dat van andere tellingen.

Sperwers en Haviken werden zoals te verwachten was nog niet in Zuidelijk-Flevoland vastgesteld. Het zal nog wel de nodige jaren duren voordat zij daar een geregelde verschijning zijn. In de veel oudere Noordoostpolder is de Sperwer al een geregelde verschijning in het winterhalfjaar. Het voorkomen in de overige onderzochte gebieden beperkte zich tot de noordflank van het Gooi, Muiderberg, Naardermeer, Ankeveen, 's-Graveland en het Laarder Wasmeer.

Dat de Havik zich behalve langs de rand van het zandgebied ook in de moerasterreinen ophoudt is niet zo'n vreemde zaak. Sinds enkele jaren zijn er ook vestigingen in het Vechtplassengebied.

De twee Rode Wouwen werden al op 3,4 en 5 januari bij Hollands Ankeveen gezien.

5. Dankwoord

Het samenstellen van dit verslag zou niet mogelijk zijn geweest wanneer er geen mensen waren die het veldwerk voor hun rekening wilden nemen. Veel dank aan:

G. Blok, J. Boshuizen, E. Disselkoen, H. Duivenoorden, Y. Ferree, H. Fuchs, W. van Galen-Last, E. de Haan, J. Harder, J. Hardon-van Velsen, F. van Klaveren, N. Klippel, E. Lam, F. Langendorf, W. Leurs, J. Mekel, I. Mes, R. Moolenbeek, N.J.N. (Cecile, Patrick en Ernst-Jan), B. van Poelgeest, A. du Mosch, M. v.d. Pol, H. Rijkenborgh, J.P. Seyffert, A. Stoker, T. Stoker, F. Telra, L. Verberne, J. Verhey, A. Vermeule, A. Versluys, B. Versluis, P. Vos, C. Westeneng, I. v. Woerssem.

6. Geraadpleegde literatuur.

1. Bollmeier. M. 1983: Zur Fussjagd des Sperbers (Accipiternisus) Beiträge zur Naturkunde Niedersachsens 36(2);105.
2. Borman. K. 1969: Greifvögeltod auf der Autobahn im Winter. Der Falke 16: 427.
3. Huurneman. J.G. 1981: Buizerd vangt regenwormen. Het Vogeljaar 29(2): 83
4. Jonkers D.A. en de Vries G.W. 1977: Verkeersslachtoffers onder de fauna. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels Zeist.
5. Jonkers D.A. 1981: Resultaten van de roofvogeltellingen in december 1980 en januari 1981: De Korhaan 15(3): 71-73.
6. Jonkers D.A. 1983: Neue Beobachtung der Fussjagd des Sperbes (Accipiternisus). Beiträge zur Naturkunde Niedersachsens. 36(2): 105.
7. Mosch. A. du 1982: Resultaten roofvogeltelling januari 1982. De Korhaan 16(5/6): 125-128
8. Vogelwerkgroep Het Gooi e.o. 1981: Vogels in de Eempolders. V.W.G. Het Gooi e.o. Hilversum.

ONTVANGEN LITERATUUR

Samenstelling: Leny Reddingius

- ARGUS, Stichting Kritisch Faunabeheer, jrg 8 no 4, november 1983:
Zwijnenbeheer op de 'Hoge Veluwe' - De landbouwbegroting in 't vizier - Jacht beïnvloedt parijzenonderzoek.
- Idem, jrg 9 no 1, februari 1984:
De ganzen in de Ooypolder - Hondsdolheid, een 'gemaakt' probleem - Schotse hooglanders op de Imbos.
- CULTUURRIJP, RIJP, jrg 20 no 2, februari 1984:
Jaaroverzicht.
- Idem, jrg 20 no 3, maart 1984.
- AYTHYA, VWG van de NJN, jrg 22 no 4, januari 1984:
Verslag laagwatertelling op Terschelling op 10.8.1983 - Hoogwatertrek van enkele soorten bij Strijp - Fourageersucces bij Bontbekplevieren - Oeverpiepers, iets over trek in de omgeving van Castricum.
- DEBAKEL, NJN District 6 = Gboidée, 2e periode jrg 1 no 2:
Loopkevers in het Gooi. Een totaaloverzicht van alle tot 1973 gevonden loopkeversoorten in het Gooi - Vogeltrek en landschap.
- DE FITIS, VWG Haarlem e.o., jrg 20 no 1, 1984:
Herfsttrek langs de kust van Zuid-Kennemerland (I) - In de zomer van 1983 geen botulisme in de A.W.duinen - Heksloot, broedvogelinventarisatie 1983.
- DE GIERZWALUW, KNNV/VWG A'dam, jrg 21 no 4, 1983:
Jaarverslag - Iets over de herfstzang van de Zwarte Roodstaart - Een Poelruiter op de Diemerzeedijk.
- DE GRASPIEPER, Samenw. VWG's N.H., jrg 4 no 1, 1984:
Weidevogels in het zuidelijk deel van Noord-Holland - Oprichting Werkgroep Weidevogelbescherming Noord-Holland.
- DE GRUTTER, Vogelbeschermingswacht "Zaanstreek", jrg 8 no 1, februari 1984:
Huiszwaluwinventarisatie 1983 - De Graspieper als broedvogel in het Alkmaardermeer gebied.
- DE KLEINE RATELAAR, IVN afd. Gooi e.o., jrg 5 no 5, november 1983:
Idem, jrg 5 no 6, december 1983.
Idem, jrg 6 no 1, februari 1984.
- KNIPSELKRANT, Stichting Kritisch Faunabeheer, jrg 8 no 5, 4 november 1983:
Diverse artikelen over het jachtgebeuren in Nederland.
- DE KRUISBEK, Vogelwacht Utrecht, jrg 27 no 1, februari 1984:
Richtlijnen voor het inventariseren van weidevogels - Jaarverslag.
- IN DE KIJKER, World Wildlife Rangers, februari 1984:
Libellen (6).
- MENS EN VOGEL, Belgisch Inform. blad v. Studie en Bescherming v.d. Europese Avifauna, jrg 21 no 4, 4e Kwartaal 1983:
De Rode Ibis-moord in Frans-Guiana / Aktie tegen het natuurbeleid van Akkermans - Uit het verleden: de Ekster - Ekologische beperking van spruweenschade in de kersenteelt - De invloed van bescherming op de roofvogelstand.
- NATUURBEHOUD, Ver. tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, jrg 15 no 1, februari 1984:
Nederland Otterland: de vraag is alleen hoe lang nog - Beeld van een landschap: Nieuw-koopse Plassen - De verzuring van het bos, hei en ven kan worden gestopt - Met vrijwilligers komt in Soesterveen oude glorie terug.
- NATUUR EN MILIEU, Stichting Natuur en Milieu, jrg 8 no 2, februari 1984:
Dioxinen in het milieu - Voortbestaan zeldzame padden ernstig in gevaar.
- Idem, jrg 8 no 3, maart 1984:
Het Nederlandse bos door zure regen aangetast - De top-tien van de vaderlandse verzuurders - Meidoorns gaan voor de bijl.
- NATUUR- EN MILIEUFEDERATIE WIERHAVEN, waarbij aangesloten IVN en KNNV Wierhaven, jrg 7 no 2, 1984:
Samenvatting van het onderzoek naar de waterstandverhoging en de vegetatie - Trekwaarnemingen van Zwarte Sterns bij Medemblik in het najaar van 1982 - Weidevogelbescherming.
- NATUUR NABIJ, IVN Eemland, jrg 12, februari 1984.

NOORDHOLLANDS LANDSCHAP, Stichting Noordhollands Landschap, Mededelingenblad no 32, januari 1984.

PANDA, Wereld Natuur Fonds - Nederland, jrg 19 no 7/8, juli/aug 1983:
Zure regen.

Idem, jrg 19 no 9, september 1983:
Natuurbeheer per satelliet.

Idem, jrg 19 no 10, oktober 1983:
Het Markiezaat. Weiland of bouwterrein? - Schorren van de Eendracht. Bescherming tegen
afslag dankzij WNF.

Idem, jrg 19 no 11, november 1983.

Idem, jrg 19 no 12, december 1983.

POLYGONUM, NJN district 6, afd. Naarden-Bussum (Nabu), jrg 1 no 2, 1984:
Ankeveense Plassen.

HET UILSKUIKEN, Vogelwacht Delft e.o., jrg 2 no 10, 1983.

Idem, jrg 2 no 11, 1983.

VANELLUS, Bond van Friese Vogelwachten, jrg 37 no 1, jan/febr 1984:
De Avifauna van de Alde Faenen.

VELD EN VITRINE, no 83, 1983.

VOGELS, Ned. Ver. tot Bescherming van Vogels, jrg 4 no 20, maart/april 1984:
Grutto - Vogelbescherming: de boer op! - Gesprek met minister Braks in het kader van
de weidevogelaktie - Balkansperver - Het weer en de weidevogels - Vogels in het
prikkelraad - Let op uw weidevogels - Kraaien zijn... - Arctische steltlopers -
Plankzeilen, een nieuw probleem in natuurgebieden.

IN VOGELVLUCHT, Vogelstudiegroep v.h. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, jrg 7 no 1,
februari 1984:

Vogels van de Linnerweerd (= één van de weinige Midden/Limburgse uiterwaardenlandschap-
pen die nog niet door ontgrinding zijn aangetast, doch wél bedreigd worden, LR) -
Verslag van de roofvogeltelling - De Ortolaan in Limburg.

DE WULP, Haagse Vogelbescherming, jrg 15 no 1, februari 1984:

In een losse bijlage is het jaarverslag 1983 opgenomen.

WATERWERELD, Gemeentewaterleidingen A'dam, jrg 36 no 1, december 1983:

Milieu-accountant - Diepe winning in de Waterleidingduinen - Duinvossen.

VELDWAARNEMINGEN

Samengesteld door Jos de Jonge ('t Gooi) en Ger Blok (Zuidelijk Flevoland)

Dodaars	5	28-12	's Gravelandse Vaart 's Graveland	PSc
"	3	26-02	Vestinggracht Naarden	JBh/PHo
Aalscholver	35	10-01	Electriciteits mast IJmeer Muiden	PSc
Roerdomp	1	29-02	Oeverwal kolonie Waranda Park Blaricum	FHu
Purperreiger	1	29-01	Oostermeent Eemnes	HH
Lepelaar	4	25-02	Eempolder-N	MvH
Kleine Zwaan	261	12-01	Eempolder-N (5 groepen)	PSc
"	76	03-03	Noordpolder Muiden	JG
"	43	04-03	Zuid Hilversum, OV	DJ
Brandgans	2	22-01	Broekerpolder Weesp	WL/RM
Grauwe Gans	73	13-02	Loenderveense plas	JJ
Krakeend	3 pr.	20-03	Wijde Blik Kortenhoef	JJ
Pijlstaart	2 mn. 2 vr.	29-01	Eempolder-N	MvH
Smient	157	02-03	Horstermeerpolder	JG
Slobeend	1 mn.	29-01	Eempolder-N	MvH
Nijlgans	2	09-11	Broekerpolder Weesp	OW
"	1	08-03	Noordzijde Gooilust 's Graveland	JJ
Brilduiker	26	03-03	IJmeer Muiden	JG
Grote Zeeënd	5	16-01	Blijkpolder Nederhorst den Berg	WL/IM
Middelste Zaagbek	1 vr.	06-03	Eempolder-Z	MvH
Grote Zaagbek	17	04-01	Surfplas Naarderbos	PSc
"	1 mn.	26-02	Vestinggracht Naarden	JBh/PHo
Nonnetje	21	14-01	Eempolder-N	HH
"	2	25-02	Am. Waterleidingplas	HH
"	2	05-03	Bergse Pad Ankeveen	JG
Buizerd	2	12-01	A 27 ter hoogte van "Witte Bergen"	RA/MHo
"	3	19-02	Boven Laarder Wasmeer	PP
Ruigpootbuizerd	1	19-02	Vecht Uitermeer	JF
"	1	03-03	Oostermeent Eemnes	AV
"	1	04-03	Laarder Wasmeer	PP/LH

Havik	2	24-01	Ankeveen	WL
"	1 vr.	19-02	Laarder Wasmeer	PP
Sperver	2 vr.	23-12	Boomberg buurt Hilversum	EL
"	4	11-02	Hilversum Zuid	MH
"	1	13-02	Tuin Siriusstraat Hilversum	LH
Visarend	1 mn.	04-03	Bij observatiehut Laarder Wasmeer	PP/LH
Bruine Kiekendief	1	08-10	Spiegelvolder Nederhorst den Berg	OW
Blauwe Kiekendief	1 mn.	05-02	Stichtse Brug	EL/NJN
"	1 mn.	06-12	Dammerkade Ankeveen	WL
"	1 mn.	06-02	Lambertskade Loosdrecht	PV
"	1 mn. 1 vr.	07-03	Het Hol Kortenhoeft	JJ
Smelleken	1 vr.	16-01	Spiegelvolder Nederhorst den Berg	WL/IM
Korhoen	2 vr.	12-02	Westerheide	PP
Houtanip	1	25-01	Blijkpolder Nederhorst den Berg	WL
"	1	28-01	Blaricumse hei	EF
"	1	29-01	Tuin Blaricum	EF
"	1	17-02	A 27 afslag Laren	RA
Wulp	15+65	19-01	Stichtse Brug	MvH
Kokmeeuw	4230	19-01	Slaapplaats Stichtse Brug	MvH
Ransuil	1	20-02	Hoorboegse hei	MH
Bosuul	1 mn.	16-12	Boombergbuurt Hilversum	FH
"	1 mn.	19-03	Rechter Vechtoever t.N.v. Vreeland	JJ
Ijsvogel	1	06-02	Lambertskade Loosdrecht	PV
Kleine Bonte Specht	1	25-02	Corverslaan Hilversum	AV
Zwarte Specht	1	20-02	Zwarte Berg Hilversum	JJ
Kuifleeuwerik	1	19-12	J. van de Heijdenstraat Hilversum	LH
Veldleeuwerik	+ 60	18-12	Akker Corversbos Hilversum	EL/ES
Boomleeuwerik	1	16-03	Eindegooi Hilversum	DJ
Grote Gele Kwikstaart	1	01-12	Hilverbek 's Graveland	EL/PH/JMk
Witte Kwikstaart	2	28-02	Hertenkamp Bussum	AV
"	1	10-03	Hilversum Zuid	MH
Roek	34	12-01	Eempolder	PSC
"	30	03-03	Noorpolder te Veen	AV
Bonte Kraai	69	12-01	Eempolder-N, 6 groepjes	PSc
Zwartkop	1 mn.	05-01	Erfgooterweg Laren	RA/JA
"	1 mn.	19-02	(ook 22-2) v.Brakellaan Hilversum	JJ
Grote Lijster	2	25-02	Ankeveensepad 's-Graveland	AV
Kraansvogel	+300	25-01	Sportvelden omg. Bussum-Z	PSc
"	+100	25-01	(t/m 27-1) Zeeheldenkwartier Hilversum	JJ
Startaemes	10	22-01	(en 23-1) Op voetbol tuin H'sumse Meent	PSc/RI/DvV
Ringsus	+ 50	09-03	Boerderij Egelshoek Hilversum	JJ
Goudvink	1 mn. 1 vr.	11-03	Tuin Huizen	AP
Sija	3x ca.200	06-02	Kromme Rade 's Graveland	PV
"	2	19-02	Tuin Dotterbloeml. Baarn	RHw
Barnsijs	1 vr.	16-01	Blijkpolder Nederhorst den Berg	WL/IM
Kruisbek	15	06-02	Boombergbuurt Hilversum	EL
"	15	11-02	Siriusstraat Hilversum	PP
"	8+17	12-02	Smithuizerbos	PP
"	1 pr.	12-02	Sassenbos	PP

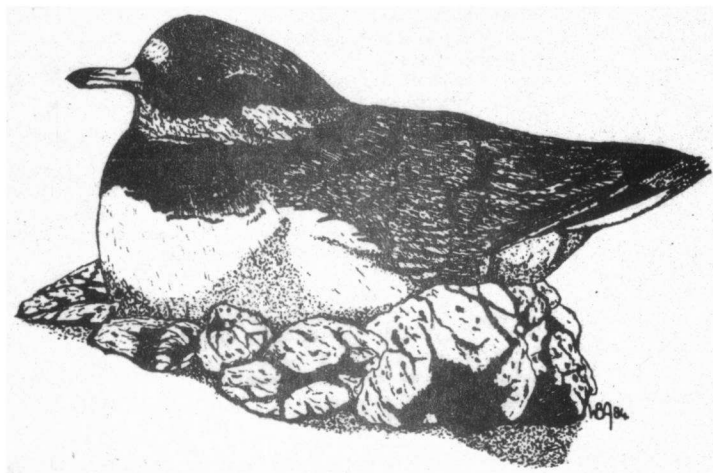
Een verontschuldiging is op zijn plaats voor het in het vorige overzicht (p.28) wegvallen van 27 regels tussen Visarend en Dwergstern.

Overigens zijn nog 2 waarnemingen van een Vos te melden (PP/LH 26-2 en 4-3)

Dank aan de waarnemers:

JA - J. v.d. Akker-Gorsselink	DJ - D. Jonkers
RA - R. v.d. Akker	JJ - J. de Jonge
JBh - J.W. Boerhout	EL - E. Lam
EF - E. Frater Smid	WL - W. Leurs
JF - J.J. Frieswijk	IM - I. Mea
JG - J.W. v. Galen Last	JMk - J. Mekel
FH - F. v.d. Haak	RM - R. Moolenbeek
HH - H. Hardon	NJN - NJN Gooidistrict
LH - L. v. 't Hoff	AP - A. Pluister
MH - M. Hinterding	PP - P. v.d. Poel
MvH - M. van Houten	ES - Ernst Jan Stroes
MHo - Monique Horts	PSc - P. Schut
PHp - P. Helsper	AV - A. Vermeule
FHu - Frank Hülmann	DvV - D. van Vliet
RHw - R. Heuvelmeijer	PV - P. Vos
RI - R. van Iperen	OW - O. Wildschut

Lepelaar	1	22-02	Stichtse Brug	GB
Sneeuwjans	2ad+3ow	24-12	Gooise weg bij Harderwijk	CJB
Kuifeend/Tafeleend	1	14-01	Blocq van Kuffeler	GB/JMB/HD
Witoogeend	1 mn.	22-02	Strandgaperweg	CJB
Eidereend	1ad+2 vr.	Blocq van Kuffeler	GB/JMB/HD	
Grote Zeeëend	1	04-12	Muiderzand	WL/OW
IJseend	1	07-01	Oostvaardersdijk	GB/KAM/TW
Middelste Zaagbek	1 mn.	03-01	Lelystad Haven	CJB
Nonnetje	1 mn.	03-12	Lelystad Haven	GB/JMB
Havik	1	10-02	Horsterwold	CJB
Slechtvalk	1 onv.	03-01	Bovenwater	CJB
Boonvalk	1	23-10	Oostvaardersdijk	MH/PEN
Bontbekplevier	2	03-03	Beatrixpark Almere Stad	CJ
Steenloper	1 dood	28-08	Lelystad Haven	PS/DvV
Kanoetstrandloper	1	12-12	Pampushaven	WL/PV
Drieteenstrandloper	4	26-09	Harderbroek	YB/RvdA
Witgatje	3	22-02	Strandgaperweg	CJB
Grutto	4	22-02	Harderbroek	CJB
Grote Jager	1	26-09	Harderbroek	RvdA/YB
Geelpootspreeuw	1	08-01	(t/m 22-1) Lelystad Haven	AG/CJB/FHF
IJsvogel	1	26-09	Knardijk Hut	RvdA/YB
Waterpleper	80	22-02	Harderbroek	CJB
Witte kwikstaart	1	23-01	Lelystad	CJB/FV
Zwartkop	1 mn.	16-12	Lelystad	CJB
Putter	4	22-10	Oostvaardersdijk	MvH

Wezel 1 03-12 Blocq van Kuffeler TW/GB

GB - Ger Blok
 CJB - Cees Breek
 JMB - JanBoshuizen
 HD - Huub Duiveorden
 WL - Willie Leurs
 OW - Onno Wiltchut
 KAM - Karel Mauer
 TW - Ton Walraven
 MH - Marice Hinterding

PEH - P.E. Hinterding
 CJ - Cees Joor
 PS - P. Schut
 DvV - D.v.Vliet
 PV - Peter Vos
 YB - Yolanda Bosman
 RvdA - Rick v.d. Akker
 AG - A. Grobbe
 FHF - Froukje Feenstra
 MvH - Marc van Houten

LIJST VAN ADRESSEN DIE U NODIG KUNT HEBBEN

Het dagelijks bestuur

Voorzitter : H.Hardon, Dotterbloemlaan 39, Baarn, tel.02154-18804
Sekretaris : P.Dieperink, Wagenstraat 19, Utrecht, tel.030-520491
Peningmeester: L.Mudde, Slauerhoffstraat 6, Weesp, tel. 02940-11683
Ledenadministratie: F.van Klaveren, Berkenhof 3, Kortenhoef, tel.035-61426

Kontakt personen

Avifauna : R.G.Moolenbeek, A.Voetlaan 14, Ankeveen, tel.035-62641
Eempolders : R.A.Kole, R.Jacobsstraat 28, Bunschoten, tel.03499-2303
Nestkasten : J.Mekel, Siriusstraat 23, Hilversum, tel.035-858955
                  H.W.de Soete, G.v.Amstelstraat 410, Hilversum, tel.035-10834
Propaganda : H.W.de Soete, G.v.Amstelstraat 410, Hilversum, tel.035-10834
Vogelcursus : F.van Klaveren, Berkenhof 3, Kortenhoef, tel.035-61426
contr.Vogelwet: R.G.Moolenbeek, (zie boven)
Korhaan : A.Stoker, Gabriëlgaarde 42, Kortenhoef, tel.035-62478
Vogelasyl : B.van Ingen, J.v.Schimmelstraat 6, Naarden, tel. 02159-45658
Z.Flevoland : G.Blok, Schapenmeent 109, Almere- Haven, tel.03240-16101
Excursies : J.J.M.Hardon-van Velsen, Dotterbloemlaan 39, Baarn
                  tel.02154-18804
Ringonderzoek :

Inzenden waarnemingskaartjes

J.de Jonge, van Brakellaan 26, Hilversum, tel.035-17672

Afhalen waarnemingskaartjes

Ankeveen : R.G.Moolenbeek
Bussum/Naarden : L.Reddingius, Gr.W. de Oudelaan 22, tel.02159-42508
Hilversum : J.de Jonge

Contributie : f20,- per jaar, huisgenootlid f7,50, Vogeljaar f17,60

Gironummer : 2529179 t.n.v. penn. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken
Slauerhoffstraat 6, 1382 RR Weesp